Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST"

HET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.- 's jaars (minimum) met inbegrip van kostelooze toezending van het Koloniaal Weekblad.

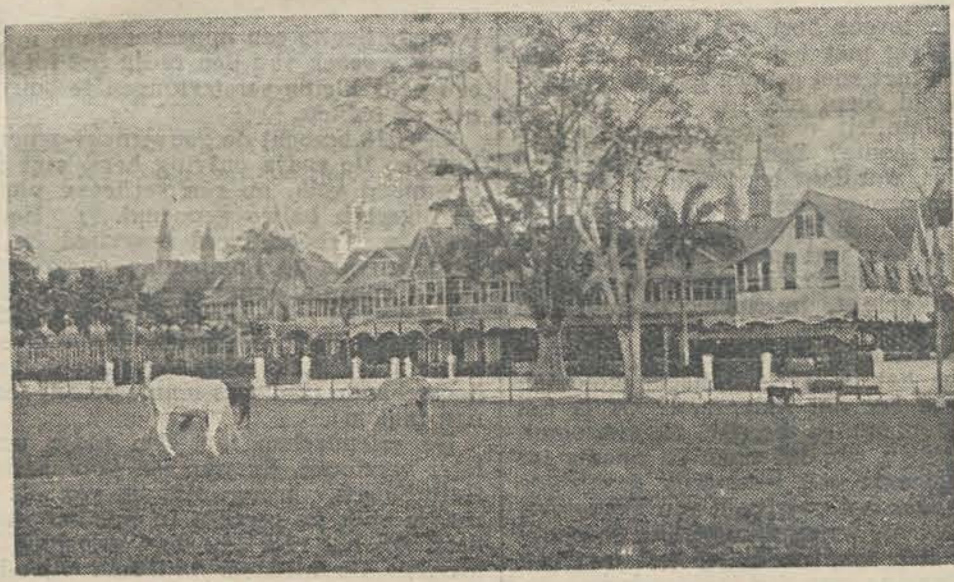
Suriname.

Enkele opmerkingen,

door

C. K. KESLER.

Een vergelijking, waartoe men vanzelf komt, wanneer men door de West-Indiën op reis is, tusschen Britsche koloniën en de onze in die streken, valt, jammer genoeg, vaak niet in ons voordeel uit. Van het alles behalve welvarende voorkomen, dat b.v. in Paramaribo den bezoeker onmiddellijk treft en tot voor enkele jaren was dat ook met Curaçao het geval — is in de meeste Britsche koloniën niet veel te bemerken. Wie, na door de hoofdplaats van Suriname gewandeld te hebben, den volgenden dag te Georgetown, de hoofdplaats van Britsch Guyana, aan wal stapt, ziet dadelijk een groot onderscheid. En nog meer valt hem dat op, als hij kort daarna op Trinidad komt. De hoofdplaats daar, Port of Spain, met zijn flinke winkelstraten, zijn geasfalteerde verkeerswegen, zijn reeds jaren bestaande electrische trams, met zijn moderne hotels en prachtige Savannah, maakt inderdaad een geheel anderen indruk dan Paramaribo, eenszins in het voordeel van de laatste stad.

Port of Spain, Trinidad. - Queen's Park Hotel

En, als men dat met een beetje nationale ergernis waargenomen heeft, dan doet het aan den anderen kant toch weer goed, als men bemerkt, dat de Engelschen, als zij meenen daarmede hun voordeel te kunnen doen, in de West gaarne een beroep doen op Hollandsche kennis en ervaring. De seawall in Georgetown, waarop de stad niet zonder reden trotsch is, is onder leiding van een Hollandschen ingenieur aangelegd en, toen er voor de cacao-cultuur op Trinidad door het voorkomen der beruchte krulloten gevaar dreigde, wendde men zich ook daar wederom tot de Hollandsche zusterkolonie om raad en voorlichting.

Trinidad is, wat Suriname tot voor enkele jaren ook was, een cacao-produceerend gebied. En was dat reeds, vóór men in Suriname aan cacao dacht. Zijn, thans vrijwel tot het verleden behoorende, cacao-cultuur heeft Suriname aan Trinidad te danken, waar zij nu nog een belangrijke bron van inkomsten is. Uit een brief van 11 Juni 1688 van den toenmaligen Gouverneur Cornelis van Aerssen van Sommelsdijk, die, zooals bekend is, voor 1/3 eigenaar der door hem bestuurde kolonie was, blijkt, dat zijn zoon François twee jaar tevoren vier cacaoboompjes uit Trinidad wist te verkrijgen, die, in Suriname geplant, het aanzijn aan de zich daar weldra ontwikkelende cacao-cultuur gaven. Thans is die daar vrijwel verdwenen. Allerlei oorzaken hebben dat teweeg gebracht, in de eerste plaats bovenvermelde krulloten-ziekte, die in 1895 het eerst in het Saramacca-district werd opgemerkt en die zich vandaar over de meeste plantages verbreidde. In de jaren 1904/'5 begon het duidelijk te worden, dat weldra de cacao-cultuur behooren zou tot de vele dingen, die in Suriname reeds werden opgegeven. De vrijwel finale opruiming bracht de abnormale droogte in 1925 en '26. En thans speelt cacao geen rol meer, als uitvoerproduct.

Hoogst eigenaardig, vooral als men gaat bedenken, dat in de dertig jaren, die er verliepen, sedert de ziekte voor het eerst verontrustend werd, de wetenschap toch belangrijk is vooruitgegaan. Zoozeer, dat men thans weet, dat de versteening der vruchten veroorzaakt wordt door een schimmel, dat zij bestreden en vrijwel onderdrukt kan worden door juiste behandeling der boomen, zoolang zij nog gezond zijn; dat men ook weet, hoe aangetaste boomen te genezen zijn. Voor het laatste bestaan zelfs twee, beide doeltreffende, methoden. Toepassing daarvan intusschen eischt zorgvuldigheid, kennis en volharding en brengt natuurlijk kosten mede. En nu toont zich een opmerkelijk verschil in de Britsche en onze kolonie. Daar denkt men er niet aan, een jaren lang gedreven cultuur op te geven, als er zich tegenslagen voordoen, integendeel, men ziet uit naar een deskundige, die de noodige aanwijzingen kan geven, om een débacle te voorkomen. En dien vindt men in Suriname, waar, helaas juist met die krulloten zulke treurige ervaringen opgedaan waren.

Tot ongeveer 1907 was het voorkomen van krulloten vrijwel beperkt tot de Guyana's; vermoedelijk kwamen zij ook wel in Brazilië voor, doch dit is niet met zekerheid bekend. Het schijnt vrijwel vast te staan, dat van de in het wild groeiende cacao, die in het binnenland voorkomt, de schimmels zich over de plantage-aanplant in den benedenloop der rivieren verbreid hebben. Snel is dat niet gegaan. De in dit opzicht uiterst deskundige Directeur van het Landbouw-Proefstation in Suriname, Prof. Dr. G. Stahel, is van meening, dat het ongeveer 180 jaar geduurd heeft, vóór de infectie de circa 100 mijlen, die het achterland van het cultuurgebied scheiden, overschreden had. Eenigen tijd geleden merkte men dezelfde verschijnselen, die tot het débacle in Suriname geleid hebben — afsterving van takken en versteening der vruchten — ook op Trinidad op. Prof. Stahel werd daarom door het Britsche Gouvernement uitgenoodigd, daarheen te komen, ten einde den stand van zaken op te nemen en de planters voor te lichten

omtrent de te nemen maatregelen.

Van die reis is hij de vorige maand teruggekeerd en deelde in een interview met een der Surinaamsche bladen een en ander mede omtrent hetgene hij in de Britsche kolonie had opgemerkt. Op grond zijner kennis en van de ervaring, die hij in Suriname had opgedaan, kon hij de planters gerust stellen door de verzekering, dat de ziekte wel niet geheel uitgeroeid, maar toch afdoende bestreden zou kunnen worden. Wat vooral mogelijk is, in verband met de grootere zorg, die daar aan de aanplantingen besteed wordt. Dat die zorg inderdaad niet overbodig is, bleek op Trinidad zelf door vergelijking van twee naast elkaar liggende plantages. De eene was Engelsch verzorgd, de tweede had een eenigszins verwaarloosd voorkomen. Het verschil in opbrengst was opmerkelijk. De eerste leverde gemiddeld per akker (bijna 43 A.) 4 balen à 80 kilo, de laatste niet meer dan 1 baal. Dus een verhouding als 4:1. In verband hiermede verdient het opmerking dat, als een normale opbrengst in Suriname beschouwd werd 2 balen van 100 kilo, dus 2½ baal à 80 kilo per akker. Verschillen in den bodem zullen hierbij wel een rol gespeeld hebben, maar het was duidelijk, dat goed onderhoud van grooten invloed was.

Er wordt in Suriname veel gepraat en gejammerd over afzijdigheid van het Hollandsche kapitaal, men maakt er de Hollandsche geld- en zakenmenschen bittere verwijten over, dat zij maar niet **telkens klaar staan, om allerlei gaten te stoppen.** Maar, als er niet overeenkomstig de adviezen van den Ondernemersraad, in Suriname van den grond af wordt opgebouwd, waartoe veel eerst zal moeten worden afgebroken, dan zal dat kapitaal zich toch nog wel eenigen tijd voorzichtigheidshalve afzijdig moeten houden. Al is dat ten zeerste te betreuren.

Gepraat wordt er in de Engelsche koloniën wellicht ook meer dan beslist noodig is, maar ondertusschen wordt er tevens heel wat gedaan. In Demerara is men bezig met het opruimen van hinderpalen tegen de niet snel genoeg gaande ontwikkeling. Op Trinidad roept men de wetenschap te hulp, als een calamiteit voor het plantagebedrijf dreigt. En in Suriname? Zou het nu inderdaad waar zijn, dat alles, wat daar beproefd wordt, voorbestemd is, om na eenige jaren te mislukken? Het is toch niet aan te nemen, dat, wat in Britsche koloniën in de nabijheid, wat in de Oost onder Nederlandsche leiding en door Nederlandsche ondernemingsgeest wel gelukt, in Suriname niet zou kunnen.

Tot het Moederland wordt nogal eens het verwijt gericht, dat het de West-Indische koloniën verwaarloost. Doet het dat inderdaad? Of is het wellicht een te zachtzinnige moeder, die schroomt, krachtig in te grijpen, als dat eigenlijk noodig is? Zouden voor Suriname een belangrijk gewijzigde bestuursregeling naar het voorbeeld van Demerara, een goed geoutilleerde, wetenschappelijke voorlichtingsdienst voor den landbouw, gepaard met een belangrijke versterking van het Hollandsche element niet veel ten goede kunnen keeren?

Het zijn maar vragen, die echter vanzelf bij den belangstellenden aanschouwer oprijzen, als hij tot vergelijking van Trinidad en Demerara met Suriname komt.

Nog iets over Boeton.

Het eiland Boeton, van welks tegenwoordigen toestand de heer V. I. van de Wall het een en ander verhaalt in het Koloniaal Weekblad van 7 Maart j.l., neemt in de geschiedenis van onzen Oost-Indischen Archipel eene bijzondere plaats in. Het maakte een klein deel uit van het groote Rijk van Ternate, welks sultan zich het gezag toekende over eene uitgestrektheid van ongeveer 18 lengte- en 10 breedte-graden, en Boeton bevond zich in den Zuid-Westelijken hoek van dit gebied.

In de 16e eeuw onzer jaartelling kwamen koninklijke Portugeesche vloten dóór den Atlantischen- en den Indischen Ocaan en langs de zuidkust van Azië in den Indischen Archipel. Waar zij konden dreven zij handel, sloten contracten met de vorsten en veroverden stukken land, waar zij, om deze te kunnen behouden, versterkingen bouwden. Nadat in het jaar 1581 het Portugeesche Rijk Spaansch geworden was, werd het genoemde werk met eenige wijziging, voortgezet onder de regeering van den koning van Spanje. De Hollanders begonnen toen ook als kooplieden op Oost-Indië te varen onder leiding en toezicht van hunne regeering; hunne verschillende maatschappijen werden in 1602 te zamen gevoegd tot de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, die weldra den geheelen archipel bevoer en in de plaats trad van Portugeezen en Spanjaarden. In het Rijk van Ternate bezaten de Spanjaarden goede versterkingen; zij waren onafhankelijk van den sultan en zelfs tegen hem vijandig. In 1606 werd hij door hen gevangen genomen en naar Manila vervoerd, waarna de Ternataansche regeering de hulp van de vloot der Oost-Indische Compagnie tegen de Spanjaarden inriep. De admiraal Matelief, die, met bestemming naar China met eenige schepen te Ambon kwam, vond daar de Ternataansche gezanten en ging met hen naar Ternate, waar hij het vervallen fort bij de hoofdplaats Malajoe in bezit nam, liet in orde brengen en bezetten; vervolgens sloot hij met de Ternataansche regeering een verdrag, waardoor deze onder de suprematie van de O.-I. Compagnie kwam te staan, wat dus ook het geval was met de vasalstaat Boeton.

In 1612 was de gouverneur-generaal Pieter Both op het eiland Batjan bezig met het fort Barneveld te bouwen; hij ontving daar van den radja van Boeton het voorstel om met hem gezamenlijk het **Portugeesche fort op Solor te veroveren** en daartoe een schip met soldaten te zenden. Tengevolge van dit voorstel zond Both een kleine expeditie onder den kapitein Apollonius Scotte, die 4 jaren lang bij Ternate forten gebouwd en daar het bevel gevoerd had, met last om met den radja van Boeton een verbond te maken en dan naar Solor en Timor te gaan om de Portugeezen te verdrijven. Het fort op Solor werd genomen en met inlandsche hoofden op Timor werd vriendschap gemaakt. Op Boeton plaatste Scotte een opperkoopman met 10 soldaten en op verzoek van den radja liet hij er iemand om een paar kleine versterkingen te bouwen van steenen en balken. [1])

In 1613 bezocht de gouverneur-generaal Both zelf Boeton. De radja ontving hem, met veel praal en gewapend volk, op een verheven plankier, in het portugeesch baileo genoemd. [2]) Het door Scotte gesloten verbond werd bevestigd en er werd een kantoor van de Compagnie opgericht. De radja kende den gouverneur-generaal zooveel gezag toe, dat deze een zoon van den radja tot diens opvolger benoemde. (Dit is nu 316 jaren geleden: als het een ronder getal was, zou men volgens de thans heerschende jubileum-manie er een feest voor kunnen maken).

De vriendschap met den radja werd 23 jaren later verstoord. Er was een Compagnie's schip, de fluit Velsen, verongelukt, en van dit vaartuig geraakte volk en geschut in handen van de Boetonners, die het niet aan de Compagnie wilden overleveren. De hierdoor ontstane vijandige toestand duurde van 1636 tot 1646. In laatstgenoemd jaar overleed de radja. Zijn zoon Ali werd, met toestemming van den gouverneur der Molukken Wouter Seroye, door den sultan van Ternate tot radja van Boeton benoemd.

Noemt de heer Van de Wall Boeton een interessant land, men kan daar bijvoegen dat het merkwaardig is als het eerste staatje, waarvan de vorst uit eigen beweging zich stelde onder de bemoeiing van de Oost-Indische Compagnie.

N. M. L.

1) De heer Van de Wall zegt, dat nu nog op Boeton een vorstelijke woning is, van hout en steen gebouwd.
2) De heer v. d. W. geeft den naam Bolyo aan verschillende gebouwen; hier zal wel steeds aan baileo moeten gedacht worden.

De Roos van Binamoe.

(Een ware geschiedenis uit Zuid-Celebes).

door

A. BOUMAN—HOUTMAN.

De avondzon, nog lichtend aan den verren, wijden hemel, wierp brandend goud over de dorre, verlaten velden.

In warm-rooden schijn gloeiden de toppen en hellingen van den Lompo Batang, die in het Oosten den horizont afsloot.

Fel lichtten óp de lansen en sieraden van het troepje ruiters, dat de kampong naderde, terwijl in fluweelen tinten de glanzen zich vleiden tusschen de plooien en vouwen van de rood-en-paarse kains en hoofddoeken.

Aan het hoofd van den troep reed de jonge, blonde controleur, vreemd verdwaald in dit land van fel licht en bonte kleuren.

In zijn eenvoudig, grijs-bruin, ietwat verschoten rimboepak, de krullende haren fladderend in den joligen wind, galloppeerde hij op zijn fraaien Makassaar vooruit.

Bij het op hooge palen gebouwde huis van den Karaëng [1]) van Binamoe gekomen, hield hij zijn paard in, en wierp de teugels toe aan een der haastig toeschietende dienaren van den vorst, terwijl deze zelf in de deuropening verscheen, en de trap begon af te dalen om zijn gast welkom te heeten.

Even gleden diens streelende handen over den zich krommenden nek van zijn edel rijdier, en dan keerde hij zich, met een vroolijken lach op het gezicht, naar zijn gastheer, die hem meevoerde in zijn woning.

Terwijl eenige dienstzaken werden behandeld, vulde het ruime vertrek, dat tegelijk ontvang-, woon- en eetkamer was, zich met volgelingen en dienaren, die zich hurkend neerzetten in wijden kring om den Karaëng en zijn gast.

Toen het donker begon te worden, kwamen zachtkens voortschuifelend, een paar oude vrouwtjes de petroleumlamp en eenige pelita's [2]) aansteken, om zich dan weer in een duisteren hoek terug te trekken.

Eindelijk zei de controleur:

„Ziezoo, habis perkara"! [3]) en keek toen vroolijk om zich heen.

Dit bracht een eind aan de gespannen stilte, die onder de eerbiedig zwijgende, hurkende menigte had geheerscht.

De houding der aanwezigen werd losser, en hier en daar werd reeds een woord gefluisterd.

Intusschen raakte de groote, ronde tafel vol met thee-gerei en gebak, die gedienstige geesten, onhoorbaar uit het duister tredend, er geruischloos op neerzetten.

1) Karaëng = vorst.
2) Pelita = olielamp, tuitvormig, oud model.
3) „Habis perkara" = de zaak is afgeloopen.

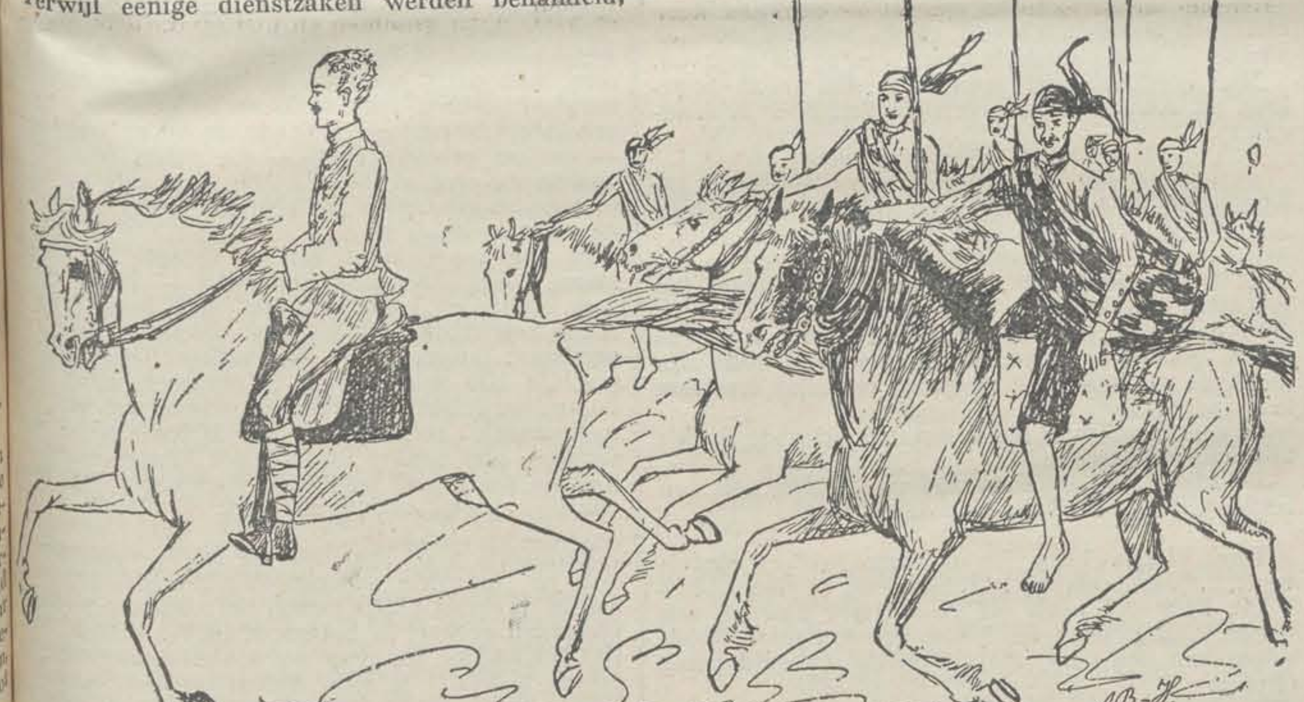
Terwijl de controleur zich bediende van de lekkernijen, sprak hij nu en dan een woordje tegen de omstanders, die aarzelend naderbij waren geschoven.

Opeens echter kwam er wat meer beweging in de hurkende groep: eenige oudjes, die aan den ingang van de afgesloten slaapruimte der jonge meisjes hadden gezeten, wenkten, dat men plaats moest maken, en toen er een open ruimte ontstaan was, kwamen vier jonge danseresjes in het vertrek.

De hel-roode, gele en groene baadjes waren doorzichtig, en golfden om de tengere, soepele leden, terwijl de donker-getinte kains in plooien op den grond neervielen.

Op rythmische ganrang [4])-muziek bewogen zij de slanke lichamen, de oogen neergeslagen, de zware glanzende wimpers afstekend tegen haar matgeel teint.

De controleur zag haar graag zoo dansen. Het verveelde hem nimmer, en urenlang kon hij er naar kijken, terwijl zijn gedachten vrij ronddwaalden...

Hij was nu al twee jaar in Djeneponto en hoewel hij eerst op het schrale, armoedige ressort had gescholden, en geen sympathie had gevoeld voor de lichtgeraakte, driftige Toerateiërs, was hij zich toch langzamerhand gaan hechten aan dit misdeelde landje, en had hij met vele der Karaëngs bijna vriendschap gesloten.

Eerlijk, dapper en eenvoudig als hij was, had hij ze allen voor zich ingenomen.

Daarom ook werd hij hartelijk verwelkomd, als hij bij hen kwam, en zijn komst werd dan ook altijd feestelijk gevierd.

Hoewel de meisjes in deze streken in den regel niet te voorschijn mochten k[illegible] als een vreemd man op bezoek kwam, war[illegible] der Karaëngs hiervan afgeweken, en gaven [illegible]eestal een danspartij of springfeest bij zijn komst, waarop dan de mooiste meisjes werden genoodigd.

Zoo was het ook nu. Hij herkende de danseresjes en ook vele der andere zachtjes binnengeslopen meisjes, en knikte vriendelijk in haar richting. Hij

4) Ganrang = trom, die ligt en waarop met beide handen geslagen wordt.

genoot van die warme kleuren, die knappe, jonge figuurtjes, die donker-glanzende haren, waarin bloedroode flamboyanten staken...

Opeens keerde hij zich tot den ouden Karaëng, en vroeg glimlachend: „Waar is nu die mooie nicht van jou, die men de Roos van Binamoe noemt?"

„Ginds toean", was het antwoord hetgeen vergezeld ging van een wijzend gebaar.

De controleur keek om de houten stijl heen, die hem het gezicht op eenige der meisjes had benomen, en riep toen verrast uit:

„Er is niet te veel van gezegd! Ze is het mooiste meisje, dat ik ooit gezien heb"!

Vol bewondering rustte zijn blik op haar, toen hij wat luider dan wel goed was, deze woorden sprak.

Het meisje, dat Maleisch verstond, hoorde ze, en een diepe blos verspreidde zich over haar gezichtje, terwijl een ondeelbaar oogenblik de oogleden werden opgeslagen, en twee nachtzwarte fel schitterende oogen in de zijne blikten....

Snel keerde hij zijn gelaat weer af, en begon, om zich een houding te geven, een gesprek met een der oude vrouwtjes, die in zijn buurt zaten.

Wel keek hij dien avond nu en dan naar het mooie kind, en bewonderde hij haar regelmatig gevormde trekken, haar blank teint, haar fraaie wenkbrauwen en mooi figuur, maar toen hij dien nacht op zijn veldbed neerlag, sliep hij er niet minder rustig om!

Bij het krieken van den morgen trok hij verder, uitgeleide gedaan door de dienaren van den Karaëng.

In het midden van een dorren tuin stond leeg en verlaten het controleurshuis van Djeneponto.

De felle, droge wind zwiepten de bladerlooze boomen, en joeg wolken stof over het troostelooze erf in de lange, smalle voorgalerij.

De vier stoelen van het eenvoudige rottan-zitje leunden er voorover met den rug op de tafel steunend als een teeken, dat de bewoner niet thuis was.

De drie groote deuren, die op de voorgalerij uitkwamen, waren ongastvrij gesloten: eenzaam en stil stond daar het groote huis...

Plots kwam een achttal jonge meisjes het erf op. De wind blies in haar roode baadjes en veelkleurige kains, en deed deze opfladderen, zoodat hier en daar een slank, zachtgetint been zichtbaar werd, zeer tot ongemak van de meisjes, die de handen vol met boengkoesans [5]) en wat keukengerei, zich in bochten moesten wringen om de luchtige kleedingstukken weer beneden de knieën te krijgen...

Vooraan schreed, gesluierd, de Roos van Binamoe......

Als een vurige wolk woei echter telkens het tulle omhoog, en hoewel ze steeds probeerde haar gelaat weer te bedekken, kwam dit toch weer zichtbaar, wanneer haar handjes ook de andere opfladderende kleedingstukken wilden neer-trekken...

De klerk en de schrijvers, die in het onderafdeelingskantoortje dat tegenover het controleurhuis lag, zaten te werken, keken verbaasd op, toen zij het troepje meisjes het erf op zagen gaan. Te verrast om wat te zeggen, rekten zij hun halzen om toch maar goed te kunnen zien, wat er gaande was.

Wat ging er nu gebeuren?! De Roos van Binamoe kwam bij den controleur in huis.... en haar meisjes droegen allerlei huisgerei?

Plotseling ging den klerk, een Makassaarsche jongeman, die de adat [6]) in deze landen reeds door en door kende, een licht op en hij stotterde:

„Kanroepi.... erang kali!" [7])

Ja, dat was het, ieder begreep het opeens: Kanroepi kwam zichzelf brengen......

Vlug sprong hij op en riep:

„Zeg, dat gaat niet! De controleur wil zulke dingen niet!

Ajo, kom, laten we 't haar beletten!"

Hij rende het kantoor uit, gevolgd door zijn schrijvers.

Intusschen waren de meisjes, sneller voortstappend, rechts afgeslagen naar den kant van de bijgebouwen, ze bereikten de achtergalerij, en zoo door de openstaande deur drongen zij de slaapkamer van den controleur binnen, waar zij zich onmiddellijk gingen installeeren

De klerk trof haar daar aan, zittend op de haastig uitgespreide matten, terwijl zij kalm de boengkoeans uitpakten.

Hij probeerde eerst met zachte woorden, toen met bedreigingen, haar weg te krijgen, maar op al zijn praten kreeg hij geen antwoord.

Als een beeld zat de Roos van Binamoe daar, het hoofd in den purperen sluier, de beenen gekruisd, de beringde vingers uitgespreid op de beide knieën......

Het kamponghoofd, dat intusschen ook was komen aanloopen, wist iets meer te bereiken. Eén der meisjes, een familielid van hem, verwaardigde zich hem een uitleg van de zaak te geven, toen hij haar ondervroeg: Kanroepi was door den controleur maloe [8]) gemaakt...... en zooals hij zèlf ook wist, moest de toean nu met haar trouwen......

Meer zei ze niet. Op al zijn verder vragen, raadgevingen en berispingen, gaven de meisjes door taal noch teeken antwoord, en als beelden zaten ze alle op de mat, tot de mannen den moed opgaven.

Men oordeelde het geval voor den toean hopeloos, en schoorvoetend verwijderden zich de raadgevers.

Inderdaad viel in het geval niets te raden. De adat in die streken zegt, dat de man, die een meisje maloe heeft gemaakt, haar moet trouwen.

't Ergste was, dat zij een nicht was van den grootsten Karaëng van den streek, en dat van dien oom heel wat te duchten viel. Ook hij zou zich maloe gemaakt voelen, als hij vernam, dat zijn nicht uit zijn huis was gevlucht, om naar een man te loopen!

Of een huwelijk òf bloed zou deze schande slechts kunnen uitwisschen.

De klerk wist er niets anders op, dan met een renbode den controleur te waarschuwen.

Twee dagen later kwam deze het erf opstuiven...... Doch ook hij wist niet wat te doen.

Uit Kanroepi noch uit de meisjes kon hij een woord krijgen, doch wèl kwam een dreigende boodschap van den oom, die verklaring èn voldoening eischte.

Er werd beraadslaagd; met goede woorden, noch door het aanbieden van een groote som gelds, kon de zaak gesust worden. Aan de adat moest worden gehoorzaamd, dit eischten nu ook alle vorsten, die bijeen waren geroepen.

Noch de Assistent-Resident, noch de Gouverneur te Makassar konden een andere oplossing vinden......

Jaren zijn er heen gegaan.

Kanroepi is met haar heer en gemaal overal heen getrokken, waar zijn ambt hem zond.

Ze is moeder geworden van flinke, gezonde kinderen, die ze goed heeft grootgebracht.

Later echter, toen haar echtgenoot naar zijn eigen vèr Vaderland wilde teruggaan, keerde zij weer naar haar geboortegrond terug, waar ze nu nog leeft als rustig oud vrouwtje in een nette, ruime woning, omringd van bedienden.

Hier verdroomt ze de lange dagen, de herinneringen nogeens ophalend van weleer, toen ze de overal geroemde Roos van Binamoe was......

[5]) Boengkoesans = in een doek geknoopte pakjes kleeren, enz.

[6]) Adat = traditie = volkswet.
[7]) Erang kali = brengt zichzelf.
[8]) Maloe = verlegen.

Gebruikte Indische kleeding voor Oud-Strijders in Ind.-Bronbeek

(Ingezonden).

De inzameling is een groot succes geword[en]. Inplaats van 250 ontving ik tot op heden re[eds] ruim 500 pakeans, uit het geheele land, van A[m]... land tot Brussel, en waar ik nog dagelijks ver[rast] wordt met briefkaarten en zendingen, wordt ... stellig 700, plus een massa ondergoed, schoe[nen] enz. Van den heer P. te Heemstede ontving ... ongevraagd ƒ 60, de Erven de Wed. J. van Nelle ... Rotterdam stelde een flinke partij van haar geu[rige] shagtabak ter beschikking, terwijl de Rotterd[am]sche Lloyd wederom voor gratis vervoer zor[gt]. Alle reden dus om zeer dankbaar te zijn en m... dan voldaan. De eerste zending gaat nu weg ... de „Tjerimai", terwijl ik met de rest zal wach[ten] tot na den schoonmaaktijd, want ik voorzie dat ... dan nog een massa tevoorschijn komt.

Den Haag, Orchideestraat 28.

E. M. HARSVELDT

Ananas-cultuur in Suriname

door

PH. A. FELTZER.

Naar aanleiding van mijn artikeltje, opgeno[men] in nummer 52 van 28 December 1928, mocht ik ... uitvoerig schrijven ontvangen, meer in het bijzo[nder] gegevens bevattende omtrent in Suriname reeds ... gedane ervaringen met de ananas-cultuur. Ofsch[oon] voor mij persoonlijk, als belangstellende, beste... kan ik niet nalaten aan de hand van die gegev[ens] hier nog een en ander aan te stippen.

Een voordeel is dat de cultuur geschikt is v... alle grondsoorten, zij het dan liefst op goeden za... grond (mits goed gedraineerd). In mijn artike[l] merkte ik reeds op dat de ananas-cultuur zich g... leent voor de kleine landbouwers en dat dezen ... er reeds op toelegden. Maar.... (en ook hier w... het telkens terugkeerend bezwaar): „menschen ... vroeger geplant hadden, hebben het opgegeven d... dat er geen afzetgebied was". Hoe jammer d... moge blijken uit enkele resultaten, welke verkr... werden met wat de „plaatselijke markt" kon op... men. Een partij waarvan de onderhoudskosten ... middeld 12 cent per stuk waren geweest, bra[cht] gemiddeld 24 cent per stuk op; een ander jaar w... — van een grootere partij — die cijfers ondersch[ei]denlijk 9.6 cent en 20 cent. Men kan zelfs tot 12... planten op één akker hebben; dit hangt echter ... de plant-methode af.

In Suriname komt een — vroeger ingevoe[rd] maar sedert inheemsch geworden — variëteit ... voor, welke in „ananas-landen" goed bekend is; ... is een vrij groote, spitsvormige vrucht, welke in ... pen staat langer houdt dan andere. Deze zou ... geschikt zijn voor uitvoer in verschen staat. D... tot een dergelijken, geregelden uitvoer zou het, ... in hoofdzaak, vooralsnog — zooals reeds werd op... merkt — niet kunnen komen, daar hiertoe een we... lijksche vaart, met voldoende koelruimte aan bo[ord] van de schepen, noodig zou zijn.

Inmiddels werd opgericht de N. V. Vruchtencul[tuur] en -industrie onderneming „Suriname", we[lke] ook in de eerste plaats beoogt het verwerken van ... verkregen product in Suriname (K.W. 31 Jan. 192...). Het benoodigde werkkapitaal schijnt echter nog ni[et] geheel geplaatst te zijn. Indien nu eens aange... tenen bij den „Ondernemersraad" daadwerkelij[ke] belangstelling toonden in wat Suriname kan voo[rt]brengen, door zoo spoedig mogelijk het ontbreken[de] kapitaal aan te vullen! Beter nog: het mogelij[k] maakten deze aangelegenheid — laat ik zeggen (... nu eens niet Amerika tot voorbeeld te nemen): ... z'n Indisch" aan te pakken. Want hoe breeder ... opzet, hoe eer op belangrijke resultaten gewezen ... kunnen worden en hoe eer er een flinke basis ... zijn om met de Stoomvaart-Maatschappij te prat[en] over het verkrijgen van de best mogelijke versch[e]pingsgelegenheid.

Het is mij niet bekend met welk kapitaal g... noemde onderneming zal beginnen en evenmin w... daaraan nog ontbreekt. Mocht dit laatste echter ni[et] spoedig genoeg van andere zijden komen, dan ... het n.m.b.m. toch op den weg van de Regeerin[g] liggen, zelf het ontbrekende kapitaal te verschaffe[n] hetzij in den vorm van een „voorschot", hetzij een... voudig door het nemen van de aandeelen, om ... voorkomen dat de zooveelste poging om Surinam[e] uit het moeras te helpen, al dadelijk tot mislukk[ing] gedoemd zal zijn. Wat het nemen van aandeelen be... treft: het behoeft niet de bedoeling te zijn dat he[t] Gouvernement steeds „deelgerechtigde" blijft; ... onderneming kan, zoodra ze daartoe in staat zal zij[n] die aandeelen inkoopen.

Ook nog in anderen vorm zal van Gouvernements...

...ge het werken van de onderneming, indirect, ge...und kunnen worden. Hoe meer de kleine land...uw aan de cultuur zal deelnemen hoe beter, het...en aangemoedigd kan worden door het verstrekken ...n „landbouwvoorschotten" uit den daarvoor op ...Surin. begrooting voorkomenden post, voor zoover ...thans niet de bestaande Landbouwleenbanken ...e verlangde voorschotten zouden kunnen verleenen. ...m de terugbetaling daarvan te vergemakkelijken ... te bespoedigen zou dan wellicht met de onderneming een regeling kunnen worden getroffen, dat deze het verschuldigde bij de afrekening van de ingeleverde vruchten inhoudt. Aldus zou door samenwerking iets goeds tot stand kunnen komen.

Voor de a.s. Indische deelnemers in de cultuur, die nog mochten twijfelen of ananas werkelijk wel groeit in Suriname, hierbij ter overtuiging een kiekje van een proefveld.

Amsterdam, Maart 1929.

Van Week tot Week.

Dinsdag 12 tot Maandag 18 Maart.

Het Volksraadslid Suermondt en de Ver. van Ambt. B.B. Soerabaja, 11 Maart (Aneta) [1]). Het Soer. Handelsblad deelt mee, dat in verband met het optreden van het lid van den Volksraad den assistent-resident Suermondt tegen de suikerindustrie *) en in verband met het optreden van dit Volksraadslid in de kwestie van het verzoek van dr. Tjipto om opheffing van zijn interneering om de zittingen van het college te kunnen bijwonen, de vertegenwoordiging van de Vereeniging van ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur een langdurige correspondentie heeft gevoerd, en dat de vereeniging voorts ook na raadpleging van eenige residenten in de buitengewesten aan den heer Suermondt heeft medegedeeld: „dat hij als vertegenwoordiger van de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur in den Volksraad het vertrouwen van die ambtenaren verloren heeft".

Verder heeft men den heer Suermondt geschreven, dat hij in verband met de door hem aan den dag gelegde mentaliteit wordt uitgenoodigd, zijn mandaat als lid van den Volksraad neer te leggen.

Van deze correspondentie is mededeeling gedaan aan de Regeering.

*) [de beminnelijke kwalificatie „Roofridders" is van hem en niet van den heer Middendorp, zooals sommige persorganen wel schreven].

Kolonisten in Nieuw-Guinea. Malang, 12 Maart (Aneta). Een tweede groep liefhebbers (Indo-Europeanen) voor de kolonisatie in Nieuw-Guinea maakt zich gereed om binnenkort te vertrekken. Men is niet van plan de resultaten af te wachten van het onderzoek naar de geschiktheid van Nieuw-Guinea als kolonisatieland, van de eerste groep die op eigen verantwoordelijkheid derwaarts is vertrokken. Ook te Makassar heeft zich een groep gegadigden gevormd.

Mutaties B.B. De heer A. L. Samson, ass.-res. op Flores, is ter beschikking gesteld van den res. van Timor en Onderh. — Voorts is ter beschikking gesteld van den gouv. van Sumatra's Oostkust teneinde belast te worden met werkzaamheden verband houdende met kolonisatie en arbeidsaangelegenheden dr. W. J. Beck. — Tot ass.-res. van Soemba is benoemd de heer A. Young, eerlang met verlof terugverwacht. — Benoemd tot ass.-res. van Zuid-Bali Dr. V. E. Korn, thans ass.-res. te Samarinda, tot ass.-res. te Samarinda de heer J. L. M. Swaab, thans ter beschikking; tot ass.-res. op Flores de heer G. A. Bosselaar, thans ass.-res. op Soemba. (Aneta).

Weder een aanslag op een Assistent. Padang, 12 Maart (Aneta). De Sumatrabode meldt, dat onlangs op een onderneming van H.V.A. in Korintji een aanslag is gepleegd op den assistent De Bruyn Kops. Hij werd aangevallen door een contract-arbeider, die hem een knieschijf heeft stukgeslagen.

Hoogere examens. Leiden. Doctoraal ex. Indisch recht Mr. L. Wildervanck de Blécourt.

Regenten naar Nederland. Batavia, 15 Mrt. (Aneta). De Regenten van Koeningan en Serang zullen zich binnenkort, in verband met een door hen ontvangen studie-opdracht, naar Nederland begeven.

Hadji Agoes Salim naar Genève? Woensdag 13 Maart heeft, zoo meldt Het Volk, een draadloos-telefonische conferentie plaats gehad tusschen den voorzitter van het N.V.V. E. Kupers, J. E. Stokvis en Hadji Agoes Salim, ondervoorzitter van de Sarekat Islam, woonachtig te Weltevreden.

Kupers heeft Agoes Salim gevraagd of hij bereid was een benoeming tot technisch adviseur voor de a.s. Arbeidsconferentie te Genève, welke technische adviseur ditmaal door het N.V.V. kan worden aangewezen, te aanvaarden. Hadji Agoes Salim heeft zich daartoe in beginsel bereid verklaard.

Een Aneta-telegram dd. Batavia, 15 Maart bevestigt deze mededeelingen van Het Volk en voegt er aan toe dat Hadji Salim het voornemen heeft de volgende maand naar Genève te vertrekken en van plan is daarna een verblijf van 3 maanden in Nederland te houden.

Militairen gedeserteerd. Semarang, 15 Maart (Aneta). De Locomotief deelt mede, dat in het garnizoen te Poerworedjo 43 militairen zijn gedeserteerd, waaronder twee sergeants en een sergeant-majoor. Al deze minderen en onderofficieren behooren tot dezelfde compagnie.

Dyphtherie aan boord s.s. P. C. Hooft. Soerabaja, 15 Maart (Aneta). Heden is aan boord van de P.C. Hooft van de Kon. Stoomv. Mij. Nederland een geval van dyphtherie geconstateerd. De geheele bemanning van het schip is medisch onderzocht. Zeer uitgebreide maatregelen werden getroffen. Het vertrek van de mailboot is tot een nader te bepalen tijdstip uitgesteld.

Een nader Aneta-telegram, van 18 Maart, zegt dat de P. C. Hooft op dien datum van Soerabaja naar Tandjong Priok is vertrokken en het schip waarschijnlijk 20 Maart de reis naar Europa op tijd zal kunnen aanvaarden.

Zending en geestesstroomingen in Indië. Den 15en dezer heeft de hr. D. Crommelin in het Indisch Genootschap te 's-Gravenhage een voordracht gehouden over „Houding en taak der Zending te midden van de geestesstroomingen in Ned.-Indië". (Van de voordracht en de daarop gevolgde gedachtenwisseling gaf het „Vaderland" van 16 Maart, Avondbl., een overzicht).

Prof. Dr. E. Moresco als „koloniaal waarnemer" naar Genève. Prof. Dr. E. Moresco, oud-president van den Raad van Ned.-Indië, hoogleeraar aan de Handelshoogeschool te Rotterdam zal eerlang worden benoemd tot koloniaal vertegenwoordiger der Nederlandsche Regeering te Genève. Wat deze functie beoogt wordt, onder andere bijzonderheden, uiteengezet in de „Nwe Rott. Ct." van 16 Maart (Avondbl. A.).

Immigratie naar Suriname. Do. 14 Maart heeft Dr. Th. Lens voor de groep West-Indië van het Indisch Genootschap te 's-Gravenhage eene voordracht gehouden over „Immigratie naar Suriname", waarvan een kort overzicht verscheen in de Nwe Rott. Ct. van 15 Maart, Avondbl. A.

†

A. A. Veenhuyzen. In den ouderdom van 76 jaar is te 's-Gravenhage overleden de heer A. A. Veenhuyzen, gep. luitenant-kolonel van het O.-I. leger.

W. C. Plet. Te Amsterdam is, op den leeftijd van 56 jaar, overleden de heer W. C. Plet, oud-officier van het O.-I. leger.

Dokter Ismaïl. De Ind. Courant deelt mede dat de heer Ismaïl, Inlandsch geneeskundige van het Zendingsziekenhuis te Modjowarno, in den ouderdom van 61 jaar is overleden. De overledene had 38 dienstjaren, waarvan 30 jaar bij de Zending.

[1]) De tekst der Aneta-berichten is ontleend aan de Nwe Rott. Ct.

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

Eurythmie en Wajangwong.

Na op 25 Februari j.l. in het „Gebouw voor K. en W." te 's-Gravenhage de uitvoering der Indonesische dansen bewonderd te hebben, welke de herinnering wakker riepen aan de zoo hoogstaande kunstopvatting ten deze in de Vorstenlanden van Java, woonden wij met groote belangstelling j.l. Zaterdag-middag in het gebouw „Diligentia", ter zelfder stede, de Eurythmie-voorstelling der Anthroposofische Vereeniging bij. Van beide hebben wij intens genoten, — hoewel ook de Eurythmie-uitvoeringen in het Goetheanum te Dornach een heel wat grootscheren indruk maken —, en wij kwamen tot de slotsom, dat deze twee bewegingskunst-vormen in wezen niet zooveel van elkander verschillen, als men, oppervlakkig gezien, allicht zou meenen.

Dit was ook het oordeel van een intellectueel en artistiek ontwikkelden Javaan, die, hoewel op het eerste gezicht wat vreemd tegenover de Eurythmie staand — om een kunstuiting ten volle te kunnen begrijpen, moet men haar eigenlijk zelf beoefenen — toch al spoedig de overeenkomst daarvan aanvoelde met zijn eigen kunstuiting op dit gebied, welke eveneens, hetzij op orkest-muziek (gamelan), op gesproken gedichten wordt vertolkt. Noch de een, noch de ander heeft iets gemeen met de westersche opvatting van den dans, als vertolking van bepaalde gevoelens of stemmingen, dan wel als rythmische ontspanning, daar immers zoowel wayang als Eurythmie, door wetmatig uitgevoerde lichaamsbewegingen, den dieperen zin willen openbaren, die in muzikale tonen en spraakklanken ligt opgesloten. Gelijk *Dr. Zeylemans van Emmichoven*, de algemeene secretaris voor Nederland der Anthroposofische vereeniging, het dien middag in zijn inleiding, speciaal met betrekking tot de Eurythmie, uitlegde:

„De bewegingstendenzen, die bij het spreken van een schoon-klinkend gedicht in gang zijn of die aan de tonen der muziek ten grondslag liggen, tracht men in Eurythmie naar buiten te zetten in een bewegen van het geheele lichaam.

„Onder de kunsten heeft de Eurythmie een taak voor de toekomst. Omdat n.l. die krachten in het lichaam wakker worden, die over 't algemeen slapen. Men gebruikt gewoonlijk

ARNHEM EN OMSTREKEN

KOOPT BIJ VOORKEUR BIJ ONDERSTAANDE ADRESSEN — DENKT OOK OM DE OUDE STAD

BRIEVEN en stukken, de afdeeling Advertenties betreffende, uitsluitend te adresseeren Administratie Koloniaal Weekblad, Nobelstraat 20, Den Haag. Dus NIET enkel Drukkerij Ten Hagen.

het spreken uitsluitend om zich duidelijk te maken aan een ander; het is eigenlijk niet de mensch zelf, die spreekt. Men zou ook kunnen zeggen: het is niet de mensch zelf, die loopt. Ook het loopen is meest slechts een mechanisch zich-bewegen. Bij het doen van Eurythmie wordt op onbewust-slapende krachten in den mensch een beroep gedaan. Reden, waarom ook in de paedagogie, evenals in de geneeskunde, van de Eurythmie een vruchtbaar gebruik wordt gemaakt."

In het verslag over dien Eurythmie-middag, in het Zondagsblad van *Het Vaderland*, lezen wij o.m.:

„De Eurythmie op muziek (toon-Eurythmie) leek het graagst te worden opgenomen. Of lag dit aan het wegvallen daarbij van de gescheidenheid der talen? Want er viel veel Duitsche dichtkunst te hooren en — er waren ook vele schoolkinderen in de zaal. Dewelken kunst dikwijls niet zwijgend ondergaan willen, maar weten willen: wat beteekent dat? Maar ook die kregen dikwijls hun zin, want behalve de reciteerende Duitscher van het Goetheanum [1]), verscheen er nu en dan een Hollandsche jonge dame, die aan het Goetheanum de school voor „Sprachgestaltung" te Dornach (bij Bazel) bezoekt, om onze Hollandsche dichters te laten klinken. Met recht „laten klinken", want, zooals de inleider reeds had gezegd, met een onbewust spreken, kan men bij de Eurythmie niets aanvangen, men geeft het gedicht niet als intellectueelen inhoud, men beeldt en vormt het; elke klank komt tot zijn recht. En die ten-voeten-uit gezette klank komt door de eurythmiste als beweging op het tooneel.

„Hoe schoon klonk, op *deze* wijze gereciteerd, Vondels „Narcis"! Dan wéét men, dat het waar is, dat de wereld, waarin het gedicht geboren wordt, zich in Vondel bewoog! En hem tot een nieuw en nooit meer geëvenaard verklanken bracht. Ook Verwey's „Aan Rembrandt" was schoon van klank en schoon van uitbeelding. Het middelnederlandsche „Van twee Coninckskinderen", met muziek van Jan Stuten, vond algemeen weerklank. Het vol orkest, dat in Dornach bij voor- en na-spel inzet, miste men, met wijze berusting, maar — noode. De muziek is hier n.l. een intiem-romantisch deel van het geheel.

„Alle nummers te vermelden is niet mogelijk. Laten we nog slechts vertellen, dat de beide eurythmisten, die als vlindertjes zoo licht en beweeglijk Mozarts Allegretto dansten, onbedaarlijk toegejuicht werden."

Al weder een punt van overeenkomst:

Ook de meisjes in de lieflijke Balineesche Lègong-dansen kunnen immers terecht bij vlindertjes worden vergeleken.

[1]) De heer Wiemer, die ook in Den Haag en Amsterdam cursussen in uitspraakleer geeft. — *Red.*

En wat betreft de uitvoering der „Humoresken" van Christian Morgenstern, waarover bovengenoemd verslag niet rept, deze vielen, om het oer-grappige, zeker niet minder in den algemeenen smaak; ook de Javanen hebben evenveel zin voor humor en hebben bij hun *wajang* dan ook, ter vertolking van het komische, immer een stel groteske grappenmakers, die onverbeterlijk op den lachlust der toeschouwers weten te werken!

Een groot verschil tusschen de Dornachsche en de Vorstenlandsche bewegingskunst, dat dadelijk opvalt aan een ieder die beide kent, is: dat de Javaansche veel rustiger en soberder aandoet, meer van bezonkenheid en ingehouden temperament getuigt, wat maakt, dat de gewone Westerling deze kunst-uiting veelal te eentonig en daardoor vervelend vindt. Dit laatste oordeel wordt trouwens ook wel door leeken over de Eurythmie geveld. Ingewijden zullen echter beide onverdeeld genieten kunnen.

Naar onze meening, zal op den duur, wellicht ook door onderlinge kennismaking en waardeering — zooals het meer gaat bij uitwisseling van aanvankelijk uiteenloopende kunst-invloeden — de Javaansche opvoering minder lang en langzaam uitgevoerd (reeds aan Jodjana's dansen merkbaar), de Anthroposofische rustiger en kalmer worden, als zij, elkander begrijpend, naar elkaar toegroeien.

In een onlangs door *Raden Mas Noto Soeroto* gehouden voordracht over de „Javaansche Danskunst" zeide hij o.m.:

„Er is geen volk, waar de bewegingskunst een zóó integreerend deel uitmaakt van de *opvoeding*, als juist het Javaansche, en er is geen volk, waar deze tot zulk een cultureele, religieuse en artistieke hoogte, tot zulk een zuivere *schoonheid* gegroeid is, als bij mijn volk. De beschavingen van het Oosten en van het Westen zijn eeuwen lang vreemd aan elkaar gebleven. Eeuwen lang heeft het Westen van het Oosten nagenoeg niets begrepen en omgekeerd en zoo komt het, dat pas in de laatste tientallen jaren de belangstelling gewekt is voor de Oostersche kunst."

Evenals de Anthroposofen te Dornach, hebben immers de Javanen hun „Dansschool": *Kridô-Beksô-Wirômô*, te Djocdjakarta, welke onder leiding staat van den broeder des Sultans, den bekenden Prins *Soerjadiningrat*. De bewegingen worden voor het nageslacht vastgelegd, de beteekenissen der *moedra's* (handhoudingen) en gebaren nagespeurd en nieuwe uitvoeringen op zuiver Javaanschen grondslag en in Javaanschen stijl gecreëerd. Reeds in hun prille jeugd leeren de aristocratische jongeren op Java deze kunst, die een groote en voorname rol in hun opvoeding speelt, zóó, dat daar een groot deel van hun gebaren, hun gang, hun gaan en staan op den duur den invloed van ondervindt, waaraan dus hun geheele wezen niet ontkomt. De zelfbeheersching o.a. en het verbergen van de zee van wildbewogen emoties van het menschelijk hart achter het stille en voorname masker van het Oostersche gelaat, wordt door die beoefening nog eens uitdrukkelijk versterkt, terwijl de sierlijke gebaren en standen in den leerling ook een gevoel voor expressie en schoonheid wakker roepen, die hem zijn leven lang bijblijven, enz.

R. M. Noto Soeroto zeide, als ingewijde, ten slotte:

„Schoon zijn onze zeden en gewoonten, dat alles kan beschouwd worden als voor een groot deel een gevolg van de opvoedende kracht der Javaansche eurythmie.

„Deze Javaansche bewegingskunst is vóór alles schoonheid in opvoeding. Op het gemoed is zij nauw verwant aan religie, literatuur en tooneel en werkt zij stimuleerend op de ridderlijke en nobele gevoelens, die in elk volk van oude beschaving sluimeren; zij werkt onderwijzend.

„De grondregels waarop deze kunst gebaseerd is, vormen een traditie van eeuwen. De stelling behoeft geen wetenschappelijke bewijzen, want ieder kunstgevoelig en rhythmisch aangelegd mensch zal bij aanschouwing van de Javaansche dansen overtuigd raken, dat een gemeenschapskunst, welke zulk een hoogte van stijlvolkomenheid bereikt heeft, een ontwikkeling van eeuwen achter den rug moet hebben.

„Het is geen nationale pralerij, maar een dankbare erkenning, gepaard zelfs met een zeker angstgevoel voor de toekómst, als ik zeg, dat het Javaansche leven was en nu nog is een opgaan in schoonheid, denkend aan de wayang, aan de Javaansche muziek, aan de Javaansche literatuur."

Moge voor dat „zeker angstgevoel voor de toekomst" geen reden meer zijn, nu ook bij den Westerling een dergelijke bewegingskunst ernstiger erkenning en ingang begint te vinden.

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

De Volkenbond en Ned.-Indië.

„De Loc."-correspondent te Genève, jhr. mr. H. de Jong van Beek en Donk, vestigt in *De Loc.* (4/2) de aandacht er op, dat opvallend veel Indische kwesties te Genève aan de orde zijn: *de statistiek, de dubbele belasting en de suikerkwestie.* Schr.

acht *te Genève een Indische deskundige noodig.* Hij erkent, dat onze Regeering van haar wensch, dat Ned.-Indische belangen op Volkenbondsconferenties niet veronachtzaamd worden, op verblijdende wijze in de laatste jaren blijk gegeven heeft, maar hij betreurt het daarom dat op de belasting-conferentie alléén de eerste gedelegeerde van ieder land, voor Nederland mr. Sinninghe Damsté, het woord zou voeren. Toevallig kwam dit voor ons nogal goed uit. Want onze Nederlandsche en de Ned.-Indische Regeering waren het onder elkander niet eens met betrekking tot de belastingplichtigheid van scheepvaartmaatschappijen. Onder deze omstandigheden was het misschien wel het verkieslijkst, dat mr. Damsté de eenige Nederlander was, die sprak, vooral omdat hij op zeer loyale wijze naast het Nederlandsche, ook het Ned.-Indische standpunt uiteenzette. Aan den anderen kant was het een begrijpelijkerwijze minder pleizierig gevoel voor den Ned.-Indischen deskundige in onze delegatie, dat hij voortdurend maar vertrouwen moest op de loyaliteit van zijn tegenstander, of deze met voldoende warmte en deskundigheid het Ned.-Indisch standpunt zou bepleiten. Zooals gezegd, het ging ditmaal goed. Doch in het algemeen zal onze Regeering toch ernaar moeten streven, dat op Volkenbonds-conferenties de Ned.-Indische deskundige het recht bezitten zal zelf te spreken, waarbij dan op den eersten Nederlandschen gedelegeerde de verantwoordelijkheid zal moeten blijven berusten, dat het optreden van de Indische specialiteit niet de algemeene belangen van den Nederlandschen Staat (Rijk in Europa en Koloniën tezamen) schaden zal. Dat dit in den boezem der Nederlandsche delegatie wel eens tot moeilijkheden zal kunnen aanleiding geven, is bezwaarlijk te betwijfelen. Als algemeene regel zal echter moeten worden vastgehouden aan het beginsel, dat degene, die in het bizonder voor de belangen van Ned.-Indië te waken heeft, dit ook, door eigen redevoeringen zal hebben te doen.

De *Deli Crt.* geeft een artikel over „De leiding in Ned.-Indië" (11/2), het *Soer. Hbl. over* „De kwestie van het oogenblik in Europa" (5, 6 en 7/2, 3de bl. Villanus) en over de wereld-suikerproductie („Terugblik en toekomst", 6/2, 3de bl.), *De Loc.* over „De Volkenbondsraad te Lugano" (4/2, blz. 7).

Albert Thomas in Ned.-Indië.

Dr. *Van Blankenstein* verklaart in het *Soer. Hbl.* (8/2, 3de bl.) niet te gelooven, dat de heer Thomas voldoende vermeden heeft aan zijn zeer kort bezoek aan Ned.-Indië ook maar den schijn te geven van een enquête. Schr. wil niet beweren, dat de heer Thomas als criticus is opgetreden, maar dan toch zeker als docent. Hij heeft gezegd, hoe hij dacht over poenale sanctie en heerendienst. Dit was op zijn minst *een fout tegen diplomatieken tact.* Zeer zeker, hij kon denken, dat hij ermede sprak in den geest van de Regeering, die op de al dan niet geleidelijke afschaffing dezer instellingen aanstreeft. Maar niemand wenschte van hem deze ondersteuning. Hij had moeten begrijpen, dat het tegendeel veeleer het geval was. Onze Regeering is mans genoeg voor zichzelf te spreken; een man met politieke ervaring moet weten, dat een inmenging van buitenaf bijna altijd het tegendeel bereikt van hetgeen er mede beoogd wordt. Thomas had, hoe men de zaak ook beziet, beter gezwegen. Dat poenale sanctie en heerendienst geen instellingen voor de eeuwigheid zijn, weet ieder verstandig mensch in Ned.-Indië. Waarvan men den heer Thomas een indruk wilde geven was dit: Wat wij doen, om deze naar veler meening nog onmisbare instellingen zoo spoedig mogelijk te maken, en hoe het met die onmisbaarheid staat. Inplaats daarvan gaat de heer Thomas theorieën verkondigen over de dingen, die hij zou bekijken. Hij spreekt over het arbeidsstelsel in een Fransche kolonie en constateert, dat dit het Nederlandsche stelsel is, nog verbeterd en ontdaan van zekere fouten. Dat zegt hij, zonder dit Nederlandsche stelsel hier in bijzonderheden te hebben onderzocht. Dergelijke vergissingen van menschen in de positie van den heer Thomas, zijn vrij zeldzaam en brengen voor ons ternauwernood consequenties mee. Maar *Genève* weet nu, wat het riskeert, als de heer Thomas op een officieele reis gaat. Want duidelijke instructies blijken noodig. Schr. twijfelt niet, of de heer Grimshaw zal de fouten van zijn chef weten te vermijden, en voortdurend beseffen, dat hij studies maakt en geen enquête houdt.

Het *Bat. Nwsbl.* vertelt „Van heerendienst en afkoop" (8 en 11/2), de *Deli Crt.* van „Vrije Arbeid in de Straits" (14/2).

Ondernemersconcentratie.

„Tot dusver werd ingevolge Regeeringsaanschrijving door de Hoofden der Departementen en de Hoofden van Gewestelijk Bestuur over voorstellen betreffende maatregelen, verband houdende met de *suikerindustrie,* het advies ingewonnen van het Dagelijksch Bestuur van het Algemeen Suikersyndicaat, terwijl nopens voorstellen aangaande andere *landbouwnijverheid* op Java, advies werd gevraagd aan het Bestuur van het Algemeen Landbouwsyndicaat. De Regeering heeft thans — volgens het *Soer. Hbl.* (2/2, 3de bl. „Demasqué", *Z.*) — aan die hoofdambtenaren verzocht om in het vervolg bij het doen van voorstellen betreffende belangrijke, met de landbouwnijverheid op Java verband houdende maatregelen, voor zoover die van *algemeene strekking* zijn, zich te doen voorlichten door den *Ondernemersbond,* waarvan beide syndicaten lid zijn. De raadpleging dezer syndicaten zal dus beperkt blijven tot aangelegenheden onderscheidenlijk de suikerindustrie en de bergcultures betreffende." *Z.* ziet beide syndicaten op deze wijze geheel ondergeschikt gemaakt aan de centrale leiding van den Ondernemersbond, en feitelijk nog meer van den Ondernemersraad, in welken Raad de heer *Treub* (in Holland) aan de touwtjes trekt. *Z.* knoopt daaraan nog eenige voorloopige conclusies vast en verklaart, dat dit de groote verrassing is, die door het bezoek van prof. Treub aan Indië bereid werd. De suikerindustrie zou over dezen gang van zaken ernstig gegriefd zijn en overigens zou dit optreden van prof. Treub de nieuwste uiting zijn van het streven, om de ondernemersdiscipline door te voeren.

De Sum. Post (11/2) vindt dezen gang van zaken niet in het minst verrassend. Het is een volkomen logisch uitvloeisel van de oprichting van den Ondernemersraad en Ondernemersbond. De ondernemers voelden zich niet wat hun speciale, maar wat hun algemeene belangen betreft, langzamerhand bedreigd door den tijdgeest. De tot stand gekomen aaneensluiting draagt niet in de eerste plaats een *technisch,* maar een *politiek karakter.* Nu die eenheid is tot stand gekomen, is het logisch dat de Regeering voor adviezen van algemeene strekking, zich richt tot *de centrale organisatie,* die voor allen één antwoord geeft. Deze centrale heeft een groot deel van het Indische budget in handen. Een groot gevaar aan deze concentratie verbonden is het bijna niet te ontloopen gevaar van diepgaand verschil van inzicht in *de te volgen lijn,* in *de aan te nemen houding.* Sommigen zullen heil zien in een zeer soepele houding jegens de nieuwere politieke tendenzen; zij zullen nut en voordeel zien in een goede verstandhouding en zullen daarbij zelfs het initiatief aan zich willen houden. Anderen zullen het standpunt innemen, dat alles, wat men uit handen geeft, te veel is; men moet niet de minste toenadering toonen en geen vinger uitsteken, omdat anders de geheele hand wordt genomen; men zal zich dus alles moeten laten afdwingen en overigens kan men onverschillig blijven ten aanzien van de „verhouding", aangezien die toch niets uitwerkt. *Concentratie* brengt bovendien bijna altijd *een bepaalde persoon* op den voorgrond. Het zal afhangen van wat voor soort persoonlijkheid deze persoon zal blijken te zijn in deze bepaalde functie, of hij bij de verschillende groepen, die hij vertegenwoordigt, over het algemeen aanhang zal weten te verwerven. Men moet nog ervaring opdoen en zien hoe de praktijk op den duur werkt. Blijkt het dat men niet duurzaam tot hechte overeenstemming komt, dan zal decentralisatie geen al te groote organisatorische moeilijkheden opleveren, omdat de afzonderlijke Bonden en Vereenigingen in vollen omvang blijven voortbestaan. Hoogstens zal men moeite hebben met het vinden van eminente leiders.

Wij verwijzen naar *De Loc.* (4/2, blz. 3 „De brochure-Staal"), het *Bat. Nwsbl.* (7/2 „Treub") en de *Java-Bode* (8/2 „Rondom Treub").

De vrijgestelde tantièmes.

In zijn zitting van 31 Jan. j.l. heeft het College van Gedelegeerden van den Volksraad behandeld het voorstel der Regeering tot wijziging en aanvulling van *de Ordonnantie op de Vennootschapsbelasting-1925,* in dien zin dat zoowel de tantièmes welke werden berekend over de bruto- als die over de nettowinst, zouden worden afgetrokken van de door de Ordonnantie-1925 belastbare winst. Billijkheidshalve stelde de Regeering voor aan den maatregel *terugwerkende kracht te verleenen.* Zooals de Regeeringsgemachtigde duidelijk uiteenzette, is door de Vennootschappen door het langzame draaien der Gouvernementsmachine een bedrag van *f* 5 millioen aan belasting meer betaald, dan oorspronkelijk in de bedoeling heeft gelegen. Vele Inlandsche leden brachten naar voren, dat de schatkist die *f* 5 millioen niet kan missen; over de billijkheid werd met geen woord gerept. De Regeering wilde, blijkens haar voorstel, de billijkheid betrachten, goedmaken jegens de belastingbetalende lichamen, wat haar tekort gedaan was. Toen het op stemmen aankwam, **stemden alle 7 Inlandsche** gedelegeerden tégen en de 7 Europeesche leden stemden vóór de door de Regeering als billijk aanbevolen terugwerkende kracht. De voorzitter van het College stem[illegible] met de Inlandsche leden tegen. De meeste Java-bladen hebben aan dit feit een zeer bittere beschouwing gewijd, waarbij — naar het oordeel van de *Deli Crt.* (12/2) — terecht gewezen wordt op wat de toekomst aan het Westersch bedrijf in deze landen zal brengen.

In dit verband leze men: *De Loc.* (31/1, blz. 1 „Belasting en tantième"; 2/2, blz. 31 „Leerzaam contrast"), het *Soer Hbl.* (4/2, 3de bl. „De komende dingen", *Z.*), de *Java-Bode* (30/1 „Tantièmes en Vennootschappen"; 6/2 „De vrijgestelde tantièmes") en de *Deli Crt.* (16/2, 2de bl. „Regeling van conflicten").

De Vakman in Indië.

Terwijl Indië *juristen* ad *f* 350 en *doctoren* ad *f* 400 per maand laat uitzenden, schrijft een drukker in het „Grafisch Tijdschrift": dat hij het overeenkomstige salaris gaarne zou betalen aan zijn *fotografen, etsers, copieïsten en lithografen,* wier schoolsche ontwikkeling in het algemeen niet behoeft uit te gaan boven hetgeen de Lagere School biedt! Ook *machinezetters, drukkers* met degelijke machinekennis en *binders* met smaak voor mooie boekbanden e.d. zijn zeer moeilijk te bekomen. Schr. zou al dadelijk een tiental jongelui kunnen plaatsen. Het *Bat. Nwsbl.* (6/2 „De Vakman") plaatste de aankondiging van den heer *Terwey* (van Kolff & Co.) gaarne in zijne redactioneele kolommen. De omstandigheden gaan dien vakman in Indië kansen bieden, waarvan menig jong academicus jaloersch mag zijn!

Het *Soer. Hbl.* (4/2, 2de bl.) publiceert bijzonderheden over het „I. E. V."-Studiefonds.

N. I. O. G.

In „De School" komt *B.* terug op artikelen in het „Soer. Hbl." (17/1, 3de bl. *Z.*) geschreven over *den geest in het N.-I. Onderwijzers Genootschap. Z.* zegt nu in het *Soer Hbl.* (6/2, 3de bl. „Wederwoord") dat hij slechts er tegen ageert dat enkele door hem met name genoemde communisten en anti-gezagsmenschen in het N.I.O.G. (met ruim 1600 leden) en zijn orgaan eene vrije tribune met hulp en steun vinden voor de verspreiding hunner ideeën, en dat zij in hun actie de schoolkinderen willen betrekken. Van eenige onderwijzers kreeg *Z.* bewijzen van instemming met zijn artikel.

De Loc. (6/2, blz. [illegible]) vermeldt de „Inzichten over Holl.-Inl. Onderwijs" van den heer Soetedjo, het *Soer. Hbl.* schrijft over „Het geschiedenisonderwijs" en „De sectie Holland van de Liga" (5/2, 2de bl.).

Het 18de Congres van Moehammadijah.

Te Solo had in de societeit Habiprojo de opening plaats van het 18de congres van Moehammadijah, onder leiding van den voorzitter H. Ibrahim (*De Loc.* 4/2, blz. 4). De heer *J. Anies,* een vlotte spreker, nam de Mohammedaansche landen in beschouwing. Hij wees op den beteren toestand in *het heilige land,* waardoor de bedevaartgangers zich veiliger voelen om aan hun plicht te voldoen en de oprichting van Madjelis Soera Indonesia in Mekka onder bedevaartgangers. In *Turkije* worden hervormingen ingevoerd, die in strijd zijn met de beginselen van den Islam. In *Afghanistan* heerschen beroeringen, welke niet bevorderlijk zijn voor den vooruitgang van den Islam. In *Jeruzalem* worden Mohammedanen verdrongen door de Joden, als gevolg van het pan-Israëlisme. Ook *Ned.-Indië* geeft ons een beeld van tegenstellingen. De bevordering van *'t onderwijs op Mohammedaanschen grondslag* blijft steeds een der voornaamste werkzaamheden vormen van de Vereeniging, terwijl ten opzichte van *het brandende Bankprobleem* Moehammadijah nog geen bepaald standpunt heeft ingenomen. Op tal van plaatsen in Ned.-Indië werden in 1928 afdeelingen opgericht. Spr. opperde ernstige bezwaren tegen *de goeroe-ordonnantie.* De reeds gewijzigde ordonnantie komt *z.i.* aan de bezwaren niet tegemoet. Was vroeger vergunning vereischt voor het geven van godsdienstonderwijs, thans wordt slechts mededeeling gedaan aan de bevoegde autoriteit, doch de mededeeling moet vergezeld gaan van de foto van den aanvrager, hetgeen een lastige eisch is voor het binnenland, waar het onderwijs wordt gegeven. En bovendien heeft de mededeeling een karakter van een verzoek, daar men in de practijk moet wachten op de mededeeling van de bevoegde autoriteit, of men al dan **niet** les mag geven. Op verschillende plaatsen, op **Java** zoowel als in d[illegible]

Buitengewesten, heeft de vereeniging lastige formaliteiten van politiezijde moeten ondervinden.

De *Java-Bode* (12/2) constateert dreigende verschillen in „de Inlandsche beweging", *De Sum. Post* (15/2) wijst op „Dwaze tegenstellingen", die zich voordoen als gevolg van de geringe overeenstemming inzake het optreden van de Ned.-Indische en de Nederlandsche Regeering jegens de vertegenwoordigers der ultra-roode beweging, het *Bat. Nwsbl.* (1 en 2/2) geeft een verklaring van de „Atjeh-aanslagen".

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS.

Nogmaals Digoel.

Aan het tijdschrift *Indonesia Merdeka*, het orgaan van de Perhimpoenan Indonesia, over November-December a.p. ontleenen wij het volgende:

Wanneer we hierbij de lectuur over bovengenoemd verbanningsoord met één artikel komen vermeerderen, dan lijkt het geraden te beginnen met te wijzen op de plaats die deze laatste mooie uiting van koloniale terreur inneemt in de schakel van tragediën die de driehonderdjarige Hollandsche overheersching Indonesië heeft geschonken. Het wordt ons immer als demagogie aangewreven, als we het licht laten schijnen op één van de vele tragische episodes die ons Vaderland, dank zij den Nederlanders, heeft doorleefd. Het zou dan alleen de bedoeling zijn om die voorbij zijnde zaken, waarop het stof der eeuwen beschermend gespreid ligt, op te rakelen. De Hollanders plegen dan op den tijd te duiden, waarin de gebeurtenissen zich afspeelden, om daardoor te trachten de misdaden hunner voorzaten te vergoelijken.

Verraderlijke practijken, hongitochten, landelijke- en cultuurstelsel, dingen die dadelijk schuldig zijn aan de tegenwoordige economische onmacht der Indonesiërs, worden in de Hollandsche historische werken zeer vaak als bloote feiten vermeld, soms zelfs geheel verbloemd. (Men zoeke b.v. in Colenbranders' Koloniale Geschiedenis, wat er verteld(?) wordt van de „overgave" van Diponegoro).

Steeds staan Hollandsche politici klaar met het „schitterend" resultaat dat hun koloniaal beheer heeft „gewrocht" met Indonesië's bevolkingstoename, met de zegeningen der suiker.... Het Goddelijk recht der belichting door historische waarheid is echter niet het monopolie van onafhankelijke naties.

Het zou ons daarom ten zeerste verbazen, wanneer de Nederlandsche historicus der toekomst, het compte rendu over de oorzaken van den verhaasten val van Holland's koloniale dominatie daarstellende, het onderwerp van dit artikel zou durven verbloemen, laat staan overslaan. Integendeel, hém zal het niet meer mogelijk zijn deze tragicomedie laconisch aan te duiden als een „betreurenswaardige bladzijde" in zijn koloniale historie. Daar verre vandaan! Bedriegen de teekenen niet, dan zal die geschiedschrijver mogelijk hebben te bekennen dat verkrachting van zelf gestelde regelen ook hier beteekend zal hebben de aanvang van het einde. Wat toch maakt het bizondere uit van deze (voorshands?) laatste gruweldaad in de parade van soortgelijke in den loop der eeuwen. Waarom zal het waarschijnlijk leiden tot iets anders, iets ingrijpenders dan haar voorgangsters, eveneens consequenties van het tragische experiment dat met Hollandsch koloniaal beheer betiteld wordt?

Ziehier een tweetal vragen, welker beantwoording we hier zullen pogen te ontvouwen.

Verbanning en interneering zijn geen nova in de Hollandsch-koloniale geschiedenis. Van de eerste decenniën van hun penetratie (als gevolg van hun jacht naar bezit) in het Indonesische land, dagteekenen beide maatregelen als wapens in de rusting der koloniale regeering (voorheen Edele Compagnie geheeten). Oorzaak en object waren vroeger weliswaar van een ander soort. In de twee eerste eeuwen ging het om onruststokers, ook wel rebellen genoemd, samengesteld uit monopoliebrekers en tot opstandigheid tegen eigen vorstengezag gedreven rechthebbenden op den troon van diverse vorstendommen. Ook toentertijd reeds verdedigd als „maatregel van orde", hoewel geen op schrift gestelde „grondrechten" er tegen zou pleiten. Zuiver de macht van den sterkste met zijn eigenbelang als richtlijn (met sterken inslag van slimme diplomatie) kon tegenover den bruine gelden als rechtsgrond der maatregelen. Desniettegenstaande werd een „verzoek" van een vorst hem te helpen ontslaan van kwade elementen graag aangenomen als verontschuldigende dekking voor eigen initiatief. Ceylon en Zuid-Afrika hebben door des Blanda's doen hun tweede kennismaking gehad met Indonesiërs. Geslachten van Javaansche Pangerans, Boegineesche Aroengs, Makassaarsche Karaèngs zijn op de heuvelen van het oude Langka in ballingschap opgegroeid, ver van den geboortegrond hunner voorzaten, zonder kans of hoop, dien eens in hun leven weder te mogen betreden. Het belang van den Hollandschen dominator die bewust aanstuurde op de totale „elimineering van rebellische elementen", bracht het mee......

De derde eeuw van kolonisatie werd niet anders begonnen. Het schaakspel der koloniale regeering, tot zege leidend in den Java-oorlog, werd besloten door een reeks van „verwijderingen" der lastige personen, alles maatregel van orde.... Gedurende den loop van de derde eeuw toonden de overheerschers geen verandering in mentaliteit. Op zelfs door eigen ambtenaren zeer betwiste gronden, werden malcontenten weggevoerd, daar waar dreigde te worden gestoord de door de Hollandsche Godheid ingestelde orde.

Ook de vierde eeuw begon niet anders, ook thans nog bleek noodig de veiligheid der koersen te beschermen door bedoelde maatregelen van orde, 1927 eindelijk is het jaar van de massale interneering, de interneering van duizenden, het jaar waarin een onherbergzame plek, gelegen in de Roode Aarden op het Papua-eiland tot schouwtooneel is aangewezen voor de Digoel-tragedie.

De opvoering van het wreede spel komt den overheerscher noodzakelijk voor in het belang van rust en orde.

Waren de hoofdpersonen in vorige treurspelen edelen, troonpretendenten, enkelingen en in later tijd religieus-malcontenten, 1927 kent geen hoofdpersonen als zoodanig, kent geen enkelingen en toont zich ook anders in de geuite motieven. Hierbij niet in het spel aanspraak op een vorstentroon, noch godsdienstige doeleinden, beide met als dieperen ondergrond de eeuwig brandende haat tegen de vreemde dominatie, doch een rechtstreeks gerichte, wel- en doelbewuste uiting ter breking van de tegen hun wil aan de Indonesiërs opgelegde (eeuwigdurende!) „voogdij," door een gigantische groep uit het volk. In het geëtaleerde verschillencomplex is feitelijk de beantwoording van onze tweede vraag reeds besloten.

De eeuwen van onrecht en leed hebben het besef doen ontstaan, dat den voorheen zoo fieren Indonesiër het werk der knieën niet meer past. Dat besef, vroeger slechts tot uiting komend in daden van adellijken, doordringt op duidelijke wijze thans ook andere groepen der bevolking. De bewuste drang naar vrijheid is aan den anderen kant geen monopolie der Mannen van Digoel, vrijwel aan het heele Indonesische volk is hij gemeengoed. Duimkruid noch diplomatie zal dit sinds eeuwen gevoelde, eindelijk tot vollen wasdom gekomen volksbegeeren vermogen dood te drukken. De tijd zal uitwijzen of Digoel slechts beteekenen zal een schakel in de keten der Hollandsche „maatregelen van orde", of dat ze mede een periode inluidt, waar de tegenwoordige wereld, bezwangerd van het gesnoef over voogdij noodzakelijk voor een nog onafzienbaren tijd, zich nauwelijks de juiste voorstelling van kan maken.

Hierop volgt een beschouwing over het juridisch al dan niet wettige van de Digoel-interneering, waarna de schrijver zijn stuk aldus besluit:

Doch, hoe dan ook, behoorlijk of onbehoorlijk, wetmatig of niet, onze overtuiging zegt dat alleen een gevoel van zwakte of brooddronkenheid, een regeerende macht naar middelen kan doen drijven, erger dan het Tsaristisch Rusland in zijn Siberische ijswoestijnen heeft gekend. Alleen daardoor kan een regeering, die zich een Christelijke noemt, in haar handelingen vergeten dat er nog een andere Rechter is, die elders haar kan toeroepen:

„Gij hebt lekkerlijk geleefd op de aarde en wellusten gevolgd; gij hebt uwe harten gevoed als in eenen dag der slachting. Gij hebt veroordeeld, gij hebt gedood den rechtvaardige......"

Treub en de opvoeding van Indonesië.

Het Mal.-Chineesche blad *Perniagaän* van 8 Januari bespreekt de uitlatingen van den heer Treub over de politieke en economische vraagstukken in Indië en zegt o.a.: Onder meer zeide de heer Treub in een interview te Medan, dat de ondernemers er volkomen van overtuigd zijn, dat Indië naar zelfbestuur moet worden geleid, maar de leiding dient niet losgelaten te worden, zoolang Indië niet in staat is zich zelf te besturen.

Deze verklaring heeft evenveel waarde als de „onafzienbare toekomst" van de Regeering. Een waarde, die men kan omzetten in de woorden: blijft onveranderd.

Het is waar, dat volgens de Indische staatsregeling van 1922, zooals die verder werd gewijzigd in 1928, de Indonesische onderdanen in theorie, in alle lagen meer medezeggingschap hebben in zake het landsbestuur. Wij zeggen in theorie, want in de practijk bemerkt de bevolking niets van dat recht.

Voor het verwerven van de kennis om zelfbestuur te kunnen voeren, hetgeen voor Prof. Treub en consorten een conditio sine qua non is, is allereerst noodig, dat het onderwijs aan de bevolking gelijk staat met dat aan de Europeesche kinderen. Maar wat zien wij thans?

Naar aanleiding van het geklaag der ondernemers en hun vertegenwoordigers, die slechts voor twee of drie maanden Indonesië bezocht hebben, heeft de Regeering een onderwijscommissie ingesteld voor het nagaan van de resultaten van het H.B.S.-onderwijs en van de rentabiliteit van het bevolkingsonderwijs en is het volgens de bevindingen van die commissie noodig, dat het onderwijs...... vermeerderd wordt? Neen, verminderd, het peil moet verlaagd worden, zoowel voor de Chineezen als voor de bevolking......

Evenmin als de Bolshevisten aan de intellectueelen voedsel willen geven, evenmin willen de ondernemers voedsel geven aan de Indonesische intellectueelen. En in zulk een toestand zal de bevolking in al haar lagen, zelfbestuur moeten kunnen voeren?

Prof. Mr. Treub is niet alleen een bekwaam leider voor de kapitalisten, doch ook een knap diplomaat, die welluidende woorden weet te uiten, welke later de ergernis opwekken van het betrokken volk. Het zoet gefluit van den vogelaar!

Het Mal.-Chineesche blad *Warna Warta* van 8 Januari spreekt over dit interview ongeveer in denzelfden geest en zegt o.m.:

Nu heeft Prof. Treub gezegd: „Als alle volken in Indonesië, (d.w.z. alle volksstammen in Indonesië, van Javanen tot Papoea's) reeds in staat zijn om zich zelf te regeeren. Dat is de voorwaarde waaraan nooit voldaan zal worden, indien de opvoeding niet met stelligheid en oprechtheid gegeven wordt. De opleiding tot zelfbestuur schijnt wel te worden gegeven door de invoering van de bestuurshervorming en ontvoogding, maar in de practijk beteekent dat alles niets. Door vermindering van administratieve werkzaamheden hebben de Europeesche bestuursambtenaren nog meer gelegenheid om rond te reizen en zich met de bestuurszaken der Inlandsche ambtenaren te bemoeien. En als b.v. de Javanen, Sumatranen, enz. moeten wachten totdat ook de Papoea's rijp zijn geworden voor zelfbestuur, dan kan het nog wel 100 jaar duren eer zij zich zelf zullen regeeren. Vooral als de nog wilde Papoea's als „natuurmonument" aan hun lot worden overgelaten en niet meer onderwijs ontvangen dan geloof aan God en trouw aan de Compagnie.

Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht

De Indische Gids.

De Maart-afl. opent met eene deskundige beschouwing van den hr. M. A. J. Kelling over het hypotheekwezen in Ned.-Indië, een bedrijf waarvan de beteekenis moeilijk kan worden overschat als men weet dat in begin 1928, volgens een door schr. opgemaakte specifieke raming, reeds ruim 120 millioen gulden in Indië in hypotheken is belegd. — De hr. A. Hoorweg beëindigt in deze afl. zijn artikel over de politie en het leger in verband met de veiligheid in Ned.-Indië. Gaf schr. in het voorafgaande deel van zijn opstel een schets van de opkomst en de ontwikkeling van het politiewezen op Java en Madoera en in de Buitegenwesten, om te eindigen met een uiteenzetting van de oorzaken van den ondergang van het korps gewapende politie, thans geeft hij aan, hoe hij zich den uitbouw van de politie-organisatie op J. en M. en de herrijzenis van het politiewezen in de Buitengewesten in de naaste toekomst denkt. De hr. H., die door zijn Ind. loopbaan, eerst bij het leger, daarna bij de gewapende en nog later bij de algemeene politie, het door hem behandelde onderwerp volkomen beheerscht, zegt dat de huidige omstandigheden meer dan ooit eischen dat Regeering en Volksbond aandacht er aan schenken. — Prof. L. van Vuuren geeft een korte aanvulling van zijn in de vorige afl. verschenen bijdrage: Celebes in vijftig jaren. — Verder bevat deze afl. behalve de parlementaire In-

dische kroniek van Mr. J. J. van Bolhuis, de altijd interessante rubrieken: Varia — Revue van brochures enz. — Buitenland — Koloniale literatuur — Wetenschap, kunst en industrie.

Oedaya.

De Maart-afl. brengt een kort waardeerend artikel over Raden Dewi Sartika, de Soendaneesche R. Adjeng Kartini, die onlangs haar 25-jarig jubileum als leerares en opvoedster van het Soendaneesche meisje vierde. — De hr. S. Kalff schetst den tragischen levensloop van Willem Iskander (1839—1875) een Christen-Batak, die in Nederland zijne opvoeding genoot, welke hem evenwel noodlottig is geworden. — Dr. Th. Metz, die aan het Holland-Instituut te Frankfort a. M. verbonden is, schrijft een opstel over de economische verhoudingen tusschen Duitschland en Ned.-Indië. — M. Mangoenhardja schrijft over „Betere melkvoorziening in Indonesië, het vraagstuk van den dag" en wijst daarbij op de model boerderij „Generaal de Wet" te Tjisaroea. — Verder bevat deze afl. nog verschillende korte stukjes en een aantal boeiende illustraties.

Tropisch Nederland.

De hr. C. K. Kesler opent de afl. van 8 Maart met een artikel over Curaçao (en meer speciaal de voortbrengselen van het eiland); aan deze bijdrage (ze wordt in een volgende afl. nog voortgezet) zijn belangwekkende afbeeldingen toegevoegd. — Dr. Z. Kamerling schrijft onder den verzameltitel: „Van natuur tot kultuur" over het begin van den Nederlandschen koffiehandel en van de Javakoffie-kultuur". — De hr. J. Servaas geeft het slot zijner geïllustreerde reisindrukken van Makassar. — Ten slotte een stukje van J. L., getiteld: Ned.-Indië op de 20e Utrechtsche Jaarbeurs.

De Indische Culturen.

Uit den inhoud van jaarg. 14, No. 3 (1 Febr. '29). Eenige fraaie Australische aard-orchideeën, door D. Thomson (met afb.). — Moderne inzichten aangaande de rubber-cultuur, door Ch. H. Wrigth (met afb.). — De tweede Internationale Stikstof-Conferentie, door Dr. J. J. L. van Rijn. — Hoe koffie bereid en bewerkt wordt, door A. Betim Paes Reme. — De thee-statistieken van den „Board of Trade", door Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 32 (2 Febr. '29). Over het optreden van Mycorrhiza bij kina op Java, door Dr. A. Steinmann (met afb.). — Houtaankoop op landbouw-concessies ter Sumatra's Oostkust, door Mr. R. Fruin. — Roofbouw, door A. F. Velders. — De toekomst van de rubber. Ormsby Gore over de restrictie. — Beschrijving van orchideeën die in Ned.-Indië gekweekt kunnen worden, door P. M. W. Dakkus (vervolg). — De bemesting met kalizouten en de bodemreactie, door A. Mayer.

De Indische Mercuur.

No. 11 (13 Maart). Invoer van Ned.-Indische thee in Zwitserland, door W. E. Asbeek Brusse. — De tabakscultuur en de poenale sanctie. — Internationale koloniale tentoonstelling te Parijs in 1931. — Kultuursberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige geregelde rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft recente literatuur over oliën, vetten en wassen.

Orgaan der Ned. Ind. Officiers-Vereeniging.

De Jan.-afl. bevat o.a.: Het Verre Oosten in 1928, door W. J. Lucardie. — Mijne oorlogsindrukken, door Kolonel Lebaud (vervolg). — Nog eens: De botsing tusschen Oost en West, door T. v. P., met Naschrift door Van Renesse. — Een Atjeh-generaal [n.l. H. Demmeni], door S. Kalff. — Auto-activiteit [van de Ind. bevolking uitgaande drang naar economische ontwikkeling].

Indisch Militair Tijdschrift.

Uit den inhoud der Febr.-afl.: De taak van „onze" cavalerie in verband met haar organisatie en bewapening, door C. D. Lagerwerff. — De taak van „onze" cavalerie, door C. — De Duitsche en de Duitsche en de Fransche infanterie en hunne moreele ontwikkelingsgang, door C. G. van Mourik. — De taak van de verplegingsofficieren, hunne verhouding tot de tusschencommandanten en tot de intendance, hunne indeeling en opleiding bij manoeuvres, door A. J. B. — Het bruik van rook en nevel in het algemeen en in Indië, door L. J. M. Koremans en J. F. van Kervel (vervolg).

Landbouw. Tijdschr. Ver. Landbouwconsul. in N.-I.

In de Jan.-afl. treft men o.m. de volgende bijdragen aan: De uitvoer van Indische vruchten naar Europa, door W. H. de Jong (met afb.). — Bodem- en rasverbetering in het bijzonder in verband met rijst, door Ir. J. G. J. van der Meulen. — De invloed van de bereidingswijze van Djambirubber op de kwaliteit van het product, door J. Groenewege en A. Luytjes.

De Dec.-afl. bevat o.a.: De cultuur van den Jaffa-sinaasappel in Palestina, door J. D. Oppenheim (uitvoerige studie met vele afbeeldingen). — De invloed van de bereidingswijze van Djambi-rubber op de kwaliteit van het product, door J. Groenewege en A. Luytjes (met platen). — Proeven met overjarige gewassen, door J. J. Ochse.

De Tropische Natuur.

De Febr.-afl. bevat een uitvoerige, door tal van illustraties verluchte, beschouwing van den hr. S. C. J. Jochems over de kalksinterterrassen bij den Tinggi Radja op de Oostkust van Sumatra. — Verder eene bijdrage van D. van Mullem: De rupsen van Cyana puella en hun mooi werk. — Ten slotte mededeelingen van de N.-I. Natuur-hist. Vereeniging.

De Mijningenieur.

Uit den inhoud van jaarg. 10, No. 2 (Febr. '29). Het stoken van Nederlandsch Indische steenkool, door Ir. D. J. L. Coninck Westenberg. — De algemeene methode voor chemische verwerking van kolen, door Ir. F. P. C. S. van der Ploeg. — De uituitgifte van Ned.-Indische petroleumterreinen, door M. C. Plagge (vervolg). — Opmerkingen naar aanleiding dezer beschouwingen, door Mr. Th. A. Fruin, met Naschrift van M. C. Plagge.

Missie- en Zendingsperiodieken.

De Katholieke Missiën, Maart '29. Het Internaat van Ndona (Flores), door Br. Canisius. Met afb. — Lela, een der belangrijkste centrums der Flores-missie, in beeld.

Onze Missiën in Oost- en West-Indië. Febr. '29. De Sibolgakwestie. — Hoe een bezadigd Protestant de Sibolga-kwestie beziet. — Artikel 177. Het katholieke standpunt. — Het einde van het Concubinaat in de kazerne. — Missiekaart van Nederl. Oost- en West-Indië in 1927 (met kaart). — Overzicht van de Prefectuur Padang (vervolg). — Een trits Indische pastoors, [Verbaak, Voogel en Jonckbloet], door S. Kalff (slot). — De nieuwe Gouverneur van Curaçao. Bij zijn vertrek.

Nederlandsch Zendingsblad. Maart '29. Hoeta Salem [Leprozen-kolonie in de Bataklanden], door R. Rittich (met afb.). — Het ziekenhuis te Sonder (Minahassa), door 'G. H. Jansen Klomp (met afb.). — Nederlandsche Zendingsschool te Oegstgeest.

Wolanda-Hindia. Maart '29 Medische Zending, door H. Duyker. — De Niasser in leven en sterven (vervolg). Met afb. — Iets over Timor en zijn bewoners, door H. Kraayer van Aalst (met afb.).

* * *

Verdeeling der suikerondernemingen over de residenties volgens de bestuursindeeling van 1 Juli 1928, door G. Booberg (Archief Suikerindustrie in Ned.-Indië, jaarg. 29, afl. 1).

Rede bij de overdracht van de contrôle op coöperatieve banken aan de Indonesische Studieclub te Soerabaja. Gehouden op 9 Dec. 1928, door J. H. van Dranen, Inspecteur der Centrale Kas. (Blaadje voor het Volkscredietwezen. Jan. '29).

De nieuwe Ned.-Indische Veeartsenschool te Buitenzorg, door H. J. Smit, directeur dier school. Met platen. (Veeartsenijkundige Mededeelingen, No. 69).

Regeerings-Almanak voor Ned.-Indië, 1929. Eerste gedeelte: Grondgebied en bevolking, inrichting van het Bestuur van Ned.-Indië en bijlagen. Tweede gedeelte: Kalender en personalia. (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Biografische en genealogische gegevens betreffende apothekers in Ned.-Indië tot nu toe gevonden in het Landsarchief te Batavia, door P. C. Bloys van Treslong Prins (eerste gedeelte). (Pharmaceutisch Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Jan. '29).

Het strafrecht in Nederlandsch-Indië zooals dat hier te lande geldt sedert de invoering van het nieuwe strafwetboek op 1 Januari 1918. Handleiding ten dienste van het onderwijs en de praktijk, door Mr. Is. Cassutto. De algemeene leerstukken. II. De speciale delicten. 4e Druk. (Semarang, G. C. T. van Dorp en Co.).

Indisch Genootschap. Vergadering van 22 Febr. 1929. De verhouding der gemeenschappen (familie, dorp en district) in de Minahasa. Voordracht (met gedachtenwisseling), door Mr. F. D. Holleman.

Waarheen? Arbeidsbeurzen in Ned.-Indië. Welk beeld zij van de Europeesche arbeidsmarkt te zien geven, door M. R. Bartelds, ex. gegr. ambtenaar. (Solo, Drukkerij „De Bliksem". 1929).

Een gedenksteen voor Multatuli (met portret), door S. Kalff. (De Ind. Verlofganger. 15 Maart '29).

Merapi-Kawah Idjen, door H. R. van Heekeren. Met afb. (Eigen Haard. 9 Maart '29).

Embassy of Mr. Johan Josua Ketelaar, Ambassador of the Dutch East India Company to the Great Mogols Shah Alam Bahadur Shah and Johander Shah. Translated from the Dutch, by Mrs D. Kuenen-Wicksteed and annotated by J. Ph. Vogel, Ph. D. (Journal of the Panjab Historical Society. Vol. X, part 1, 1929).

Kon. Akademie van Wetenschappen, Amsterdam („I. C. O." — Committee). Science in the Netherlands East Indies, by L. F. de Beaufort, L. de Blieck, C. Braak, H. A. Brouwer, N. Wing Easton, J. C. van Eerde, E. van Everdingen, P. C. Flu, C. J. J. van Hall, J. P. Kleiweg de Zwaan, N. J. Krom, H. J. Lam, J. Luymes, A. Pannekoek, A. A. Pulle, P. van Romburgh, Ph. S. van Ronkel, J. J. G. Schepers, F. A. Vening Meinesz, C. van Vollenhoven, L. van Vuuren and F. A. F. C. Went. Edited, by L. M. R. Rutten. (Amsterdam, J. H. de Bussy).

Aldus de titel van een rijk geïllustreerd boekwerk, welks inhoud bestaat uit bijdragen van bovengenoemde geleerden en hooggeleerden; het is samengesteld ten behoeve van de bezoekers van het vierde „Pacific Science Congress", hetwelk in Mei a.s. te Batavia en te Bandoeng wordt gehouden.

Suriname.

Verschenen is de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer over de Surinaamsche begrooting voor 1929.

De Minister merkt op dat hij in de Tweede Kamer niet heeft willen te kennen geven dat „de hoopgevende plannen omtrent de verbetering van den toestand in Suriname, waartoe de Ondernemersraad den eersten stoot zou geven, onuitvoerbaar zijn gebleken". Bij die gelegenheid heeft hij wel is waar zijn leedwezen er over uitgesproken, dat het nog niet gelukt was om bij het nationale kapitaal grootere belangstelling voor Suriname te wekken; hij heeft echter niet nagelaten er tevens op te wijzen, dat hier voor ontmoediging geen plaats is, en hij houdt zich overtuigd dat de inmiddels aan den grootlandbouw verzekerde fiscale facilieteiten op den duur hun doel niet zullen missen.

De Minister heeft met belangstelling kennis genomen van het artikel van den heer Pyttersen in *„De West-Indische Gids"* van December 1928, getiteld „Kunnen wij dat zelf niet?", handelende over maiscultuur in het groot in Suriname. Hij houdt zich er van overtuigd dat ook de Gouverneur daaraan zijn tijd heeft gegeven en niet in gebreke zal blijven om, in geval de in de onderhavige studie geopende perspectieven hem gerechtvaardigd schijnen, krachtigen steun te verleenen aan pogingen om in de door den heer Pyttersen aangegeven richting werkzaam te zijn. Hij kan echter geen vrijheid vinden om, zonder voorafgaande gedachtewisseling met den Landvoogd, gevolg te geven aan het gedaan verzoek van sommige leden zich bereid te verklaren om te bevorderen, dat van overheidswege cultuurproeven met mais van bijzonderen aard zullen worden ter hand genomen.

De Minister waardeert het, dat de mogelijkheid om de cultuur voor export van cassave ter hand te nemen, de aandacht heeft van het Suriname-Studie Syndicaat.

Wat betreft de rijstcultuur, nu de voortbrenging van ongeveer tweeduizend ton in 1910 geleidelijk is gestegen tot ongeveer 15.000 ton in 1927, wordt de binnenlandsche behoefte gedekt. Dientengevolge is de cultuur niet voor belangrijke uitbreiding vatbaar, tenzij een exportartikel wordt verbouwd, waarvan de afzet verzekerd is. Aan de oplossing der desbetreffende vraagstukken wijdt het bestuur zijn aandacht.

De Minister zet uiteen waarom de creolen zich niet bij voorkeur aan den klein-landbouw wijden, waaruit niet volgt dat zij niet werken. De Minister wijst dan aan in welke bedrijven zij werkzaam zijn.

Mocht een voor verbouw door den kleinen man geschikt uitvoerproduct gevonden worden, dan zal de trek naar de hoofdplaats ophouden.

Het denkbeeld, ook in Suriname over te gaan tot aanstelling van militaire politie, heeft de vorige gouverneur, baron Van Heemstra, bestudeerd; hij kwam tot de slotsom dat die maatregel voor Suriname geen aanbeveling verdient.

Ten aanzien van wat in het Voorl. Verslag is opgemerkt over mechanisatie van den landbouw en immigratie van Nederlanders, is van den Minister geen steun te verwachten voor het denkbeeld van overheidswege de aandacht van Europeesche kolonisten te vestigen op ondersteldе mogelijkheden van Suriname.

Wat de Minister in de Vde afdeeling van de Memorie zegt, willen wij hier in zijn geheel ter kennis onzer lezers brengen:

„Sedert de slavernij in Suriname tot het verleden is gaan behooren, wordt in dat gewest, evenals in alle andere gebieden van het werelddeel, waarvan Suriname deel uitmaakt, ook in die met eene bevolking van verschillend ras, het beginsel van unificatie van het recht gehuldigd. Dit beginsel is, naar algemeen erkend wordt, een machtige factor ten goede geweest in het wordings- en groeiproces van de bij de afschaffing der slavernij in Suriname op nieuwe leest geschoeide en onder Nederlandsche leiding op de Europeesche cultuur georiënteerde samenleving. Nog thans wordt door de toepassing van dat beginsel in de hand gewerkt, dat nieuwe vreemde elementen ongemerkt opgaan in de Surinaamsche gemeenschap, zonder afbreuk te doen aan het onmiskenbaar Nederlandsch karakter, dat die gemeenschap inmiddels heeft aangenomen. Afwijkingen van dat beginsel ten behoeve van de een of andere volksgroep, de strekking hebbende om bij die groep het volkseigen, ook bij het nageslacht, in stand te doen blijven, behooren principieel te worden verworpen. Het reeds bestaande vooruitzicht, dat de Surinaamsche bevolking in haar geheel en blijvend bij het cultuurgebied van den Nederlandschen stam zal worden ingelijfd, zou daardoor in ongunstigen zin worden beïnvloed. Iets anders is het in het leven roepen van voorschriften van den aard van die, waarvan in de, in het Verslag aangehaalde, vergadering van de Eerste Kamer van 21 April 1921 de rede was, door welke het assimilatie-proces eer wordt bevorderd dan geschaad".

Wij willen hierbij opmerken, dat de assimilatie door middel van de scholen geen bezwaar oplevert omdat het aantal kinderen, door elk immigrantenschip aangevoerd, betrekkelijk klein is.

* * *

Donderdagavond, 14 Maart, heeft Dr. Th. Lens voor het Indisch Genootschap, groep-West-Indië, een voordracht gehouden over „Immigratie naar Suriname".

De vergadering werd geleid door Mr. B. de Gaay Fortman. Onze lezers kennen uit artikelen van Dr. Lens in dit blad, zijne inzichten betrekkelijk immigratie van Nederlandsche landbouwers in Suriname. Het standpunt van Dr. Lens werd bestreden door Mr. Dr. van Gijbland Oosterhoff.

* * *

In het vorig nummer van dit weekblad een artikel „Het Kanaal van Nicaragua. (Oude plannen hervat)".

Mogen wij den schrijver wijzen op een uitvoerig artikel over dit onderwerp in *„De West-Indische Gids"* van Juli 1926 (8ste jg. blz. 125): „De interoceanische verbinding vóór 100 jaar", door C. K. Kesler.

* * *

Volgens *„De West"* willen de geruchten dat er goed drinkwater zou zijn aangeboord in de Savana aan de Coropina nabij Republiek. Indien de kwaliteit van het water blijkt te voldoen zal nader onderzoek van de ondergrondsche voorraden voor eventueele voorziening van Paramaribo volgen.

„De Nieuwe Stem" van 18 Februari deelt mede, dat Dr. Jenny Weijerman, de pers heeft uitgenoodigd tot een bezoek aan Republiek, waar naar drinkwater wordt geboord.

* * *

Mexicaansche vliegeniers zijn voornemens naar Suriname te vliegen. In verband daarmede schrijft *„De Nieuwe Stem"* van 18 Februari:

„Van bevoegde zijde vernamen wij, dat als antwoord op de ter zake door den Minister gedane vraag, dezer dagen geseind is, dat het vliegterrein in zoodanigen staat verkeert, dat er geen bezwaar bestaat tegen eventueele landing van den Mexicaanschen vlieger Pacheco.

* * *

„De Nieuwe Stem" van 14 Februari schrijft over den eersten uitvoer van watermeloenen. Verleden jaar zijn er 2394 dier vruchten ter waarde van *f* 635.— uitgevoerd, zoo goed als uitsluitend naar Britsch Guiana.

* * *

De Surinaamsche bladen publiceeren het rapport van den Directeur van de Surinaamsche Bauxiet Mij. over den gezondheidstoestand op Moengo over Januari. Wij lezen daarin o.m. dat, om de woningen van muskieten te zuiveren, besloten werd die woningen 2 maal daags te „flitten", welk werk geregeld gedaan wordt door een brigade van 6 man, een kostbaar werk, waarbij groote hoeveelheden flit gebruikt worden.

Heeft men electrische waaiers geprobeerd?

* * *

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend tot nadere verlenging van den termijn ter opschorting van de betaling van rente en aflossing terzake van de Surinaamsche spoorwegleening. Aangezien de geldelijke omstandigheden van Suriname nog steeds van dien aard zijn, dat voor een sluitende begrooting een aanzienlijke rijksbijdrage noodig is, wordt opnieuw een verlenging van vijf jaren, dus tot 31 December 1934, voorgesteld.

Curaçao.

M. C. Slothouwer.

Nog geen jaar geleden, bij gelegenheid van de haar ten deel gevallen koninklijke onderscheiding, wezen wij op de verdiensten van Mej.. Slothouwer, het hoofd der openbare school op St. Martin. Nu lezen wij in *de Curaçaosche Courant*, dat haar op haar verzoek eervol ontslag is verleend. Wij zouden in herhalingen vervallen, wanneer wij andermaal haar verdiensten schetsten; hiervoor verwijzen wij naar hetgeen wij schreven. Het heengaan van Mej. Slothouwer is een verlies voor Curaçao, voor St. Martin in het bijzonder. Zij is daar zoo geliefd en heeft zich zoo één getoond met de bevolking, dat men verleden jaar algemeen haar benoeming tot ridder in de Oranje Nassau-orde beschouwde als een onderscheiding van het eiland. Reeds is Mej. S. in Nederland aangekomen. Wij wenschen haar een welverdiende rust. Curaçao zal zij niet vergeten.

Morris E. Curiel.

Elders in dit blad is reeds mededeeling gedaan van het overlijden in Den Haag van den heer M. E. Curiel, lid van den Raad van bestuur. Wij willen hier een enkel woord aan zijn nagedachtenis wijden. Het geslacht der Curiels is wellicht in het begin der 18de eeuw op Curaçao gekomen. Men treft den naam niet aan onder degenen, die in 1713 aan De Cassards brandschatting moesten bijdragen. Jacob Curiel is vermeld op de lijst van familie- en zwarte hoofdgelden uit 1736, door Hamelberg meegedeeld. Later komen ook Roomsche Curiels voor, als George Curiel, die in het begin der 19de eeuw eigenaar van Santa Barbara was.

De heer Morris M. Curiel heeft jarenlang een bekende winkel, een klein warenhuis zou men kunnen zeggen, in Poenda gehad. Jaren geleden is die zaak omgezet in een bank, die al spoedig van beteekenis werd. De heer Curiel genoot de algemeene achting, en diende de gemeenschap o.a. als plaatsvervangend lid van het hof van justitie, zijn land en vorstin als lid van den Raad van bestuur.

Woningen en straten in Punda.

De *Amigoe* schrijft:

„Het is bekend dat reeds bij Gouverneur Helfrich het plan bestond om door het neerhalen van een zeker aantal perceelen in het Punda-complex, de ruimte te krijgen voor den aanleg van mooie, breede, ruime straten; — iets waaraan aldaar maar al te zeer behoefte bestaat. Want behalve van nog wat anders, dat nu juist niet Willemstad tot eere strekt, is het Punda-complex tevens een centrum van handel. De voornaamste winkelhuizen, agentschappen van stoomvaartmaatschappijen, consulaten etc. zijn er gevestigd. Reeds bestond er een plan, hoe dat complex er na moderniseering uit zou zien; flinke straten waren reeds geprojecteerd. Het zou een prachtverbetering geweest zijn, moreel een opruiming, en ons stadsschoon zou er aanmerkelijk door verhoogd zijn.

Doch helaas, het is met dit plan gegaan, zooals het feitelijk met al de mooie plannen van Gouverneur Helfrich, met z'n vèrzienden blik, gegaan is — ze zijn in den doofpot gestopt en nu eerst na een tusschentijd van bijna acht jaar, worden al die plannen een voor een weer opgerakeld, begint men er een begin van uitvoering aan te geven — natuurlijk zeer ten nadeele van de koloniale kas, daar de onkosten nu ontzaglijk veel hooger zijn dan toen en in casu, zeer ten ongerieve van de bewoners omdat ondanks dat er voortdurend bij gebouwd wordt, de woningnood zich nog steeds nijpend gevoelen doet. Edoch, hoezeer men het plan van een flink ruim stratennet in Punda op zich zal moge toejuichen, de wijze waarop in deze met de rechten der bewoners wordt omgesprongen, lijkt ons niet boven alle critiek verheven."

Hierna volgt een uiteenzetting van een kwestie door den heer Henriquez in den Kolonialen Raad ter sprake gebracht omtrent de wijze, waarop het gouvernement zich het eigendomsrecht tracht te verwerven op huizen, die voor slooping bestemd zijn. Men zou verschillende eigenaren hebben aangezegd, dat hun panden wegens bouwvalligheid moesten worden uiteengehaald, en daarna die huizen voor door die mededeeling gedrukte prijzen hebben gekocht. De K. R. heeft zich ter zake tot den gouverneur gewend.

Dr. De Vissers Oudejaarsgroet.

Onze lezers herinneren zich de schoone rede, die de oud-minister De Visser op 31 Dec. l.l. op verzoek der regeering naar Oost en West deed uitzenden. De *Amigoe* van 2 Febr. l.l. schrijft ervan:

„Tot op heden hebben wij niets omtrent het ontvangen van dien Nieuw(?)jaarsgroet vernomen."

Havenbeweging.

Gedurende de maand December vorig jaar kwamen onze haven binnen:

407 stoomschepen 2.218.885 M³., 142 zeilschepen 29.145 M³.

Gedurende het geheele jaar 1928 deden onze haven aan:

4.579 stoomschepen 24.169.564 M³., 1.682 zeilschepen 280.018 M³.

Totaal 6.262 schepen 24.449.582 M³.

Vergeleken met het jaar 1927, geeft dit een vermeerdering van 851 stoomschepen met een netto-inhoud van 5.236.187 M³. en een vermindering van een netto-inhoud van 99.405 M³.

Volgens de rede van den heer E. Heldring, Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam, kwamen in het jaar 1928 de haven van Amsterdam binnen 3.870 zeeschepen met 26 millioen M³. inhoud, zoodat wat het aantal zeeschepen betreft onze haven die van Amsterdam verre overtreft. *(A. d. C.)*

Geschiedkundige sprokkelingen.

Mellink en Wagner.

Ongeveer 4 jaar geleden namen wij een geschiedkundige sprokkeling op, waarin voorkwam een sergeant-geweermaker I. Wagner. Wij deden dit ook, omdat wij vermoedden, dat deze Wagner misschien de vader van den gelijknamigen gouverneur was. Intusschen blijkt dit niet juist.

Herman François Gerardus Wagner (1822-1904) werd in 1822 te Maastricht geboren. Op 15-jarigen leeftijd nam hij dienst bij de infanterie, waar hij werd toegelaten als vrijwilliger, dingende naar den rang van officier. Intusschen werd hij in 1843 naar West-Indië gezonden, om in het belang der nieuwe door Van Raders ingevoerde cultures gebruikt te worden. Als gezaghebber van St. Martin werd hij in 1871 tot gouverneur benoemd, wat hij tot 1877 bleef.

Willem Barend Mellink, geboren 1823 te Den Helder, was in Holland en op Curaçao zijn krijgsmakker. Te zamen kwamen zij voor hetzelfde doel op Curaçao. Mellink bracht het tot gouvernements-secretaris.

Uit den Verren Vreemde.

Afghanistan.

III.

De nieuwe Emir van Afghanistan kwam meer en meer in de verhouding van het staatshoofd dat niemand vertrouwt en toch vertrouwde raadgevers noodig heeft

Hij droeg aan alle militaire instructeurs op in dienst over te gaan; niet één die hieraan gehoor gaf. De Afghaansche legaties in het buitenland weigerden hem te erkennen. Zij brachten ter kennis van de regeeringen, bij welke zij geaccrediteerd waren, dat Aman Oellah op verzoek van een groot deel der bevolking de teugels van het bewind weer in handen had genomen. De regeering van Kandahar bestemde het gezantschap in Turkije als verbindingsschakel met het buitenland.

Habib kwam er nu toe aan de vertegenwoordigers van vreemde mogendheden te Kaboel te vragen alle betrekkingen met de Afghaansche legaties te breken.

Werd 't op die manier al moeilijk om diplomatiek overleg te plegen, de toestand in Kaboel verergerde ook in andere opzichten nog ten ongunste. Door het gewekte wantrouwen kwam Habib er toe den broeder van Aman, Kebir Khan, die gevangen genomen was, ter dood te doen veroordeelen. Gewezen ministers van Aman werden opgevat, om als gijzelaars te kunnen dienen. Door gebrek aan geld om de soldijen uit te betalen, door gebrek aan levensmiddelen, gevolg van de alom heerschende onveiligheid en van den slechten toestand der wegen in den winter, kwamen gevallen van plundering aan de orde van den dag. 't Hiertegen in werking gestelde standrecht kon de oorzaken niet wegnemen en werd tot een verwijt tegen de regeering gemaakt. Verbanning van inheemschen en buitenlanders. De handel stond vrijwel stil.

Als men berichten las als dit: „de buitenlandsche gezanten te Kaboel verkeeren voorloopig niet in gevaar, ondanks de gruweldaden, die de laatste dagen in de straten plaats vinden", dan beseft men het weinig geruststellende van een dergelijke geruststelling.

De Britsche gezant, Sir Francis Humphys, had reeds duidelijk uitgesproken, dat hij er verder geen nut in zag te Kaboel te blijven en dat hij aan een voortgezet verblijf tal van mogelijke gevaren verbonden achtte. Den 1en Februari sprak de Fransche gezant zich in denzelfden geest uit. De Italiaansche gezant sloot zich hierbij aan. Vóórdat de Duitsche gezant dit voornemen uitsprak, kwam de Duitsche consul-generaal uit Calcutta (Britsch-Indië), baron Von Plessen, om als zaakgelastigde te Kaboel te blijven, waar eenige zaken, Duitschers betreffende, uit te zoeken waren.

't Spreekt wel van zelf, dat tusschen de betrokken regeeringen een gedachtenwisseling was voorafgegaan en daarbij was men tot overeenstemming gekomen. Afghanistan heeft geen erkende regeering, de mogendheden, die wenschen te volharden in haar politiek van non-interventie, willen zich niet door de eene of andere gebeurtenis in een avontuur meegesleept zien.

De Turksche-, de Perzische legatie en waarschijnlijk ook die van de Sowjet-Unie, zijn te Kaboel gebleven. Ook dit heeft het vertrek der andere nog vertraagd, zoodat eerst den 24en en 25en Februari de evacuatie werd volvoerd. Een eskader vliegtuigen bracht het personeel naar Pesjawar over.

Men denke niet gering over de prestatie van het Britsch-Indische vliegwezen in Afghanistan volbracht.

Burggraaf Winterton deed 26 Februari een mededeeling in het Lagerhuis te Londen, waarin hij sprak over de redding van 586 personen. Zonder het vliegtuig zou hieraan niet te denken zijn geweest, en met het vliegtuig is het een onderneming geworden, die recht op groote bewondering heeft.

„Behalve reeds bekende bijzonderheden zeide hij nog, dat de machines in het onherbergzaam land op gemiddeld 3000 meter hoogte hadden moeten vliegen en bovendien in mist en sneeuw, wat de prestatie der bestuurders nog bewonderenswaardiger maakte. De noodlanding van het vliegtuig van Chapman en Davis was te wijten geweest aan het bevriezen van den motor, maar alle andere bestuurders hadden ook die moeilijkheden het hoofd weten te bieden. Op verschillende tochten waren de machines beschoten, wat de bestuurders, die zelf ongewapend waren en bleven, niet belet heeft den volgenden dag weer te Pesjawar op te stijgen om de nog overgeblevenen te redden. De eene machine, die geraakt is, heeft door het beleid van den bestuurder nog een noodlanding in glijvlucht kunnen doen, waardoor geen menschenlevens te betreuren geweest zijn.

Alle acht vliegtuigen, die aan de ontruiming deel hebben genomen, zijn den 28en Februari te Nieuw Delhi door den Onderkoning lord Irwin en generaal Birdwood, den chef van het vliegwezen, geïnspecteerd en de bestuurders zullen in het openbaar gehuldigd worden."

Het is hier de plaats, om aan te stippen, dat in Britsch-Indië de sympathie algemeen veel meer aan de zijde van Aman dan van Habib is; het is hier en daar zelfs tot demonstraties in dien geest gekomen. De regeering heeft zich echter onthouden van elk teeken van voorkeur.

Aman Oellah heeft den Afghaanschen gezant uit Londen naar Kandahar ontboden, om rapport uit te brengen over de betrekkingen van Engeland tot Afghanistan. De gezant heeft gevolg gegeven aan dezen oproep. Dit heeft zeer de aandacht getrokken.

Intusschen zijn reeds berichten ingekomen van een inzet van de lente-campagne. Aman Oellah is, volgens deze in opmarsch naar Kaboel.

Indien men door de aldus samengevatte berichten van den laatsten tijd tot de meening mocht komen, dat momenteel de kansen zich tegen Habib Oellah schijnen te keeren, dan werd in de laatste dagen van Februari toch ook een besluit bekend, waarin duidelijk wordt uitgesproken dat de priesterpartij beslist tegen Aman Oellah gekant blijft, en dat zij ook genegen blijft Habib te steunen, mits hij zich naar haar wenschen weet te voegen.

De Mohammedaansche priesters hebben te Kada een congres gehouden, waarin een motie is aangenomen, die de volgende eischen stelt:

1. Aman Oellah en zijn aanhangers moeten onmiddellijk uit Afghanistan worden uitgewezen.
2. Alle Europeesche hervormingen, die door Aman Oellah zijn ingevoerd, moeten onmiddellijk worden afgeschaft.
3. Het congres van priesters te Kada erkent koning Habib Oellah en zal zijn strijd tegen Aman Oellah steunen.
4. Alle Europeesche instructeurs, die in Afghanistan wonen, moeten onmiddellijk het land verlaten.
5. Het geheele onderwijs voor de Mohammedaansche bevolking komt weer in handen van de priesters.

Voorts hebben de priesters koning Habib Oellah verzocht nieuwe troepen te verzamelen voor den strijd tegen Aman Oellah.

De priester-invloed werkt door op de behoudendgezinde stammen; de stamhoofden willen zich echter niet schikken onder het gezag van den Emiroud-waterdrager.

Niemand kan uit de verwarring een horoscoop trekken. Voorspellen of kansen stellen is ook geenszins het doel van dit overzicht geweest. Het wil alleen dien lezer, welke eenigen kijk wil hebben op de komende gebeurtenissen in het Oostersche land, zooals die zich met gruwelijke teekenen aanmelden, in staat stellen dit met eenige kennis van zaken te doen.

Berichten der Afdeelingen.

Afdeeling Amsterdam.

INDISCHE TOONEEL- EN MUZIEKAVOND

op *Woensdag 27 Maart* a.s., des avonds 8.15 uur (precies) in het gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, Kloveniersburgwal 87—89.

Waar deze avond in samenwerking met de Indische Club gehouden wordt en deze na afloop der tooneelvoorstelling bal geeft, kunnen onze leden en hunne introducées dit bal meemaken. Avondtoilet gewenscht.

Kaarten worden verkrijgbaar gesteld in het Gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand op Zaterdag 23, Maandag 25 en Dinsdag 26 Maart a.s. van 10—4 uur.

De Secretaris,
L. D. PETIT.

Afdeeling Apeldoorn.

LEZING MET LICHTBEELDEN

op *Dinsdagavond 26 Maart*, 8 uur, in de groote zaal van „La Bordelaise", door *Rn. Ms. Noto Soeroto*, van 's-Gravenhage, over: *„Het Javaansche volk en het rassenvraagstuk in Indonesië."*

Leden vrijen toegang met recht van één introductie à ƒ 0.25; begunstigers ƒ0.25; andere belangstellenden, voor zoover de ruimte toelaat, ƒ 0.75 entrée.

N.B. Verwacht ongeveer half April de Regeeringsfilms.

HET BESTUUR.

Afdeeling 's-Gravenhage.

VOORDRACHT HINDOE-JAVAANSCHE KUNST.

Op *Dinsdag 26 Maart a.s.*, ten 20 uur, zal *Dr. F. D. K. Bosch*, Chef v. d. Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië, in de groote zaal van „De Twee Steden", Buitenhof alhier, een *voordracht met lichtbeelden* houden over: *„Hindoe-Javaansche Kunst".* Recente vondsten en ontdekkingen op Java.

Uitnoodigingskaarten zijn den leden toegezonden.

De Secretaris,
J. C. BAUDOIN.

Afdeeling Haarlem en Omstreken.

LEZING OVER BALI.

Op *Woensdag 27 Maart*, des avonds 8 uur, zal *Dr. Gregor Krause*, in den Schouwburg aan den Jansweg, eene voordracht (met lichtbeelden) houden over: *Natuur, menschen en kunst op Bali.*

Plaatsbespreking op Di. 26 en Wo. 27 Maart aan den Schouwburg van 10—4 uur. Zonder plaatsbespr. kan geen plaats worden gegarandeerd.

Meerdere kaarten ƒ 0.75 per persoon aan den Schouwburg. Collectieve kaarten 10 stuks à ƒ 5.—, uitsluitend bij den Penningmeester, Westerhoutstraat 4.

Namens het Bestuur:
A. G. BOES, *Voorzitter.*
H. P. DEINUM, *Secretaris.*

Afdeeling Nijmegen.

CAUSERIE OVER WEST-INDIË.

Op *Vrijdag 22 Maart e.k.*, 's avonds 8 uur, zal door den heer *C. K. Kesler*, Secretaris van de West-Indische Kamer van het Koloniaal Instituut, in den grooten foyer van den Schouwburg, eene causerie (met lichtbeelden) worden gehouden over: *Onze West-Indische gebiedsdeelen.*

Leden hebben recht van introductie.

N.B. Het Bestuur deelt mede, dat de bibliotheek der Afdeeling (Militair Tehuis, Sumatraplein 16) voor leden en begunstigers geopend is elken Woensdag van 11—12 uur v.m.

E. VERWEY MEJAN,
Secretaris.

Afdeeling Twente.

De heer G. W. Stroink heeft een nieuw arbeidsveld gevonden, waardoor hij naar Nijverdal gaat verhuizen.

In verband hiermede heeft hij bedankt als secretaris der afdeeling en zal de heer *J. P. Warnaars*, adres *Lasondersingel* 29, voorloopig het Secretariaat waarnemen.

De Afdeeling ziet haar „Urheber" met groot leedwezen vertrekken. Hij toch was de man, die steeds veel tijd en veel moeite voor de afdeeling over had en aan wiens onverpoosde bemoeiingen de Afdeeling dan ook haar tegenwoordigen omvang te danken heeft.

De Afdeeling wenscht den heer Stroink in zijn nieuwen werkkring alles goeds toe en hoopt, dat hij haar in aangename gedachten zal houden.

Daar genoemde werkkring den heer Stroink verplichten zal om veel te reizen, moge hier de hoop worden uitgesproken, dat het contact met den heer Stroink niet verloren zal gaan en dat zij nog menige opgave van nieuwe leden van hem zal mogen blijven ontvangen.

J. D. RUYS, *Voorzitter.*

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

Met ingenomenheid maken we er melding van dat het Bestuur van de *afd. Haarlem en Omstr.* het voornemen heeft opgevat om na afloop van haar alg. jaarl. vergadering, welke — bij genoegzame deelname — gehouden wordt in de 2e helft van April, *een gemeenschappelijke rijsttafel* te houden, waarbij *Boeatan* haar welwillende hulp heeft toegezegd.

De prijs voor de deelname is vastgesteld op ƒ 3.— p. p. Zij die er aan wenschen deel te nemen [d.w.z. leden en zij die zich alsnog als zoodanig aanmelden] worden uitgenoodigd dit zoo spoedig mogelijk op te geven aan den penningmeester, den heer O. Michielsen, Westerhoutstraat 4, want na 5 April wordt de inteekening onherroepelijk gesloten.

Het is eigenlijk overbodig op te merken dat een dergelijke bijeenkomst voor het doel onzer vereeniging een uitnemend propaganda-middel inhoudt; we hopen dat het actieve Bestuur van Haarlem er in zal slagen het plan ten uitvoer te brengen, met als resultaat o.a. de toetreding van een flink aantal nieuwe leden.

Van de Redactie.

HANDELSMUSEUM KOLONIAAL INSTITUUT.
VOORBEZOEK OPENING GALERIJ

Daartoe uitgenoodigd door de H.H. Directeuren der afdeelingen Handelsmuseum en Tropische Hygiëne, bracht de Algem. Secretaris der Vereeniging op 18 dezer, een voorbezoek aan de tweede galerij welke op 19 Maart voor het publiek zou worden opengesteld.

Bizonderheden over dit bezoek zullen in het volgend No. worden opgenomen.

Van het Informatie-Bureau.

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR NED.-INDIË:

Ir. B. L. Dessauvagie, Ir. 3e kl. dienst der S.S. en Tr. Weimarstraat 44, 's-Gravenhage.

Ir. F. Bleichrodt, Ir. 3e kl. bij de D. V. G., Oranjelaan 70, Rijswijk (Z.-H.).

Ir. A. P. G. van Beek, Leeraar M. O., Thomsonlaan 31, 's-Gravenhage.
Dr. A. J. Leckie, Idem als voren, Madoerastraat 18, 's-Gravenhage.
D. Scheffener, Onderwijzer bij het M. U. L. O., Hartstraat 82(III), Amsterdam.
J. C. van Erp, Onderwijzer bij het O.L.O., Adr. van Ostadelaan 41bis, Utrecht.
Ir. Th. Ruijs, Leeraar M.O., Tongerscheweg 94, Maastricht.
A. J. J. M. Bijvoet, Idem als voren; Rulducerweg 28, Kerkrade.
Dr. J. Jansen, ten einde te worden belast met het rectoraat van de A.M.S. te Bandoeng, Hoofdweg 60, Amsterdam.

INDISCHE AMBTENAREN MET VERLOF:

M. Visbeen, Ondercommissaris van Politie, Snellinckstraat 20a, Rotterdam.
Ir. W. H. Steenaart, Ir. 2e kl. bij de W. en 's Lands B. O. W., Langeweg 8, Apeldoorn.
W. Smit, Gedipl. gezaghebber bij het B.B., Javalaan 3, Hilversum.
H. C. Wolf, Topograaf-burgl. ambt. bij den Top. dienst, Obrechtstraat 70, 's-Gravenhage.
J. V. Eckhardt, Techn. ambt. 2e kl. bij de P.T.T., Cromvlietplein 44, 's-Gravenhage.
E. Mangindaan, Magazijnmeester 2e kl. werkz. bij de Boekit Asam Steenkolenmijnen, Van Speijkstraat 173, 's-Gravenhage.
Mej. A. S. van Deventer, Adj.-klerk bij de P.T.T., Ieplaan 28, 's-Gravenhage.
F. H. Hermans, Inspect. der Gen. Thesaurie Dept. v. Fin., c/o J. Eaton, „Dezucleugh" Cults, Aberdeen.
J. A. Taat, Loods 1e kl. Loodsdienst Soerabaja, Driftje 10, Soest.
J. J. W. Winkler, 2e off. bij de Gouv. Marine, Jacob Catsstraat 15bis, Utrecht.
H. Frees, Hoofdagent 1e kl. bij de Alg. Politie, Laan van Meerdervoort 12, 's-Gravenhage.
W. Zuydland, Machinist 1e kl. bij 's Lands baggerbedr., Parkhotel, Parklaan, Haarlem.
P. van Zoomeren, Hoofd der Stereotypie-afd. Landsdrukkerij, Van Heemskerkstraat 25, Nijmegen.
A. D. Lemaire, Hoofdverificateur dienst In-, Uitv. en Acc., Noorderbeekdwarsstraat 204, 's-Gravenhage.
A. Bruijns, Techn. ambt. 2e kl. bij de P.T.T., Roepelstraat 52, Bergen op Zoom.
H. Boelman, Gouv.-arts bij de Gouv. Centr. Burgerl. ziekeninrichting, Oranjeboomstraat 28, Rotterdam.
A. Risakahu, Commies 1e kl. bij de P.T.T., Pahudstraat 93, 's-Gravenhage.
P. H. W. de Leeuw, Opperhoutvester bij het Boschwezen, Burg. Weertsstraat 140, Arnhem.
M. J. E. Smeets, Werkmeester bij de S.S. en Tr., Deurloostraat 72huis, Amsterdam.
Ir. J. F. Graadt van Roggen, Ir. 2e kl. bij de Waterst. en B.O.W., 2e Adelheidstraat 240, 's-Gravenhage.
J. V. R. Thomson, Douanecommies 2e kl., Copernicusstraat 154, 's-Gravenhage.
Mej. R. Monasch, Verpl. 1e kl. bij den dienst Volksgezondheid, Voorstraat 115, Dordrecht.
A. J. van Delft, Bedrijfsleider bij de Strafgevangenis te Jogjakarta, p/a. Lederfabriek De Hindi, Tilburg.
P. Kersten, Ondercommissaris van Politie, Laarstraat 59, Zutphen.
J. Z. van der Hoeven, Onderwijzer der 1e kl. bij het O.E.L.O., Dordtsche straatweg 765, Rotterdam.
Mr. J. A. van der Neer, Tijd. bg. voorz. Landraad te Soerabaja, Wilgstraat 51, 's-Gravenhage.
R. Montigel, Burg. ambt. belast met ee off. betrekking bij den Topografischen dienst, Ludwigstr. 47, Cannstatt/Stuttgart.
Mej. A. P. Russon, Onderwijzeres 3e kl. bij het O.E.L.O. Buren (Gld.).
J. Gouwentak, Dir. Openb. Mulo-afd. A.M.S. te Bandoeng, Hotel Pomona, Molenstraat, 's-Gravenhage.
J. Duran, Wd. steendrukker bij den Topogr. dienst, Reinkenstraat 70, 's-Gravenhage.
A. H. van Dijk, Luit.-kolonel der Genie, 2e Sweelinckstraat 84, 's-Gravenhage.
L. Deibel, Majoor der Infanterie, Kiplaan 24, 's-Gravenhage.
Th. Möller, Mil. apotheker 1e kl., Hotel Coeumel Sorrento (Italië).
J. M. Bogears, Onderluitenant der Inf., Jac. Gillesstraat 28, 's-Gravenhage.
G. J. C. L. van Luik, 1e Luitenant der Artillerie, Columbusstraat 133, 's-Gravenhage.
A. G. de Vrij, Onderluitenant der Mil. adm., Columbusstraat 42, 's-Gravenhage.
J. F. K. Geis, Onderluitenant der Infanterie, Laarderweg 77, Bussum.
R. D. de Jager, Onderluitenant der Infanterie, Jan Evertsenstraat 55(II), Amsterdam.

MET PENSIOEN:

K. F. A. Zeiler, Luitenant-kolonel der Infanterie, p.a. Nederl. Handel-Mij., 's-Gravenhage.
H. Gramberg, Gen.-majoor der Infanterie, Van Slingelandstraat 18, 's-Gravenhage.
B. Reijns, Onder-luitenant der Infanterie, Veenhuizerweg 1, Apeldoorn.
H. B. Homberg, Onderluitenant Mag. mr. der Inf., Jacob van Lennepstraat 330, Amsterdam.
C. H. Douwes Dekker, Ass.-resident bij den Alg. Bestuursdienst in het gouv. Midden-Java, Berkstraat 1, 's-Gravenhage.
J. H. Edelman, Inspecteur van het Westersch L. O. alg. dienst, Gr. Hertoginnelaan 147, 's-Gravenhage.

Den Leden wordt beleefd doch dringend verzocht bij adresverandering ten spoedigste hiervan mededeeling te doen: in Nederland aan den Heer Administrateur der Vereeniging, K. Voorhout 6, Den Haag; in Indië aan den Hoofdvertegenwoordiger, den Heer Mr. K. FAUSER, Voorzitter van den Landraad te Soerabaja.

Mutatiestaat van 13 tot 20 Maart.

Nieuwe Leden

Nieuwe Leden	Geïntroduceerd door:
E. G. de Haas, Amsterdam, Harmoniehof 13. ƒ 5..........	den heer H. M. Brouwer te Amsterdam.
Hilda Petzoldt, Amsterdam, Tilanusstraat 67. ƒ 5.........	Eigen aanmelding.
K. W. Eschauzier, Hilversum, Hooge Naarderweg 49. ƒ 5. (rekent tot de Afd. Amsterdam).	Mevrouw M. Naessens te Amsterdam.
J. Oudsburg, Kolonel tit. b. d. N.-I. L., Den Haag, Hotel de Zalm. ƒ 5	den heer J. C. Smits te Den Haag.
J. Nijhof, Arts te Stedum (Gr.) ƒ 5.	Eigen aanmelding.
D. v. Aste v. Zijl, Stationsweg 620, Bedum (Gr.) ƒ 5.	Eigen aanmelding.
N.V. Tabaksfabriek J. Gruno, Groningen. ƒ 5.	Eigen aanmelding.

Adresveranderingen

H. D. Cappel, van: Bloemendaal, Iepenlaan 3, tijdelijk naar: Haarlem, Duvenvoordestraat 36.
Dr. H. Kraemer, van: Amsterdam, Vondelstr. 172, naar: Kurhaus Zürcher Berg, Fluntern, Zürich.
C. Wiersma, 1ste Luitenant Infanterie, van: Utrecht, Kromme Nieuwe Gracht 32, naar: Bandoeng, p.a. D. v. O.
J. H. Edelman, Gep. Inspecteur van Onderwijs, van: Weltevreden, Tandjoenglaan 46, naar: Den Haag, Groot Hertoginnelaan 147 ƒ 5.
Mej. L. Slothouwer, Hoofdonderwijzeres, van: St. Martin, naar: Den Haag, Antonie Duyckstr. 122. ƒ 5.
Prof. J. Haringhuizen, van: Delft, naar: Scheveningen, Stevinstr. 83. ƒ 5.
R. Bussink, van: Zutphen, naar: Den Haag, Copernicusstraat 201. ƒ 5.
E. H. de Nijs Bik, Ass.-Resident, Den Haag, van: p.a. Ned. Handel-Mij. naar: Statenlaan 110.
J. W. Teillers, Den Haag, van: Frankenslag 88 naar: van Aerssenstraat 58.
K. F. A. Zeiler, Oud Luit.-Kolonel N.-I. L., van: Bandoeng, naar: Den Haag, p.a. Nederlandsche Handelmaatschappij. ƒ 5.
G. L. Gonggrijp, Den Haag, van: Bleiswijkstr. 143, naar Palmboomstraat 32.
Mevr. de Wed. A. E. Piera-Diemont, van: Voorburg, Huize Dorrepaal, terug naar: Den Haag, van Beverningkstraat 250.
W. F. J. Kroon, Den Haag, van: Statenlaan 100, naar: Dunklerstraat 20.
Mr. J. Visser, Directeur Osvia, van: Den Haag, Laan v. Meerdervoort 223, naar: Magelang.
H. J. Stelma, Adm. Ambt. B.B., van: Tzum (Fr.) naar: Weltevreden, p.a. Dep. B.B.
R. G. Nieuwenhuys, Nijmegen, van: p.a. Nationale Bankvereeniging naar: Oude Varkensmarkt 36.
K. W. Rauh, Oud Majoor Cav. N.-I. L., van: Semarang naar: Nice, Hotel Beaulieu-Hollande.
A. A. Crince Le Roy, Landbouwconsulent, van Châlet Le Torrent, Rossinières, naar: Renkum, Nieuweweg 5. ƒ 5.— (rekent tot Afd. Arnhem).